

Inkluderende fritidstilbud i en mangfoldig by.
En kvalitativ studie i Stavanger kommune.

Martine Bolognini

VID vitenskapelige høgskole

Stavanger

Masteroppgave

Master i interkulturelt arbeid

Antall ord: 24284

15.05.2023

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til oppgaven.

Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

Både folkehelsemyndigheter og politiske instanser peker på deltakelse av barn og unge i fritidsaktiviteter som en beskyttelsesfaktor. Fritidsaktiviteter representerer en viktig arena for demokratiskolering. I tillegg gir deltakelsen barn tilhørighet og mestring. Det er derfor viktig at alle barn og unge har muligheten til å delta i et fritidstilbud som er rettet mot alle og tar hensyn til alles behov. Denne studien har til hensikt å bidra i debatten rundt hva er det som trengs for at alle barn skal inkluderes i fritidsaktiviteter med hensyn til kulturforskjell i en mangfoldig by. Inkludering er et konsept som legger vekt på den tilpasningen som samfunnet er nødt til å gjøre for å gi plass til alle. Et mangfoldig samfunn er beriket av forskjellighetene og ulikheten blir normen. Forskningsspørsmålet er: «I hvilken grad tar organisasjonene hensyn til kulturell forskjell blant barn og unge når de planlegger fritidsaktiviteter?». Undersøkelsen er gjort ved å gjennomføre en kvalitativ studie basert på intervjuer av seks nøkkelpersoner i barn- og ungdomsorganisasjoner basert i Stavanger kommune. Analysen identifiserte fire utfordringer som organisasjonen må kunne løse for å være inkluderende. Utfordringene er deltakelse, felleskap, medvirkning og utbytte. Fritidsaktiviteter som er universelt innrettet passer for alle, både til de som ikke trenger innpassing og de som trenger det. Studien tar hensyn til helheten av bildet og tar i betraktning samhandling mellom organisasjonene og den kommunale administrasjonen. Dette perspektivet viser at inkludering er et samfunnsoppdrag og at hvert individ skal bidra i inkluderingsarbeid gjennom våre roller i samfunnet. Funnene indikerer at det er ulik forståelse i forhold til inkludering og mangfolds- tematikken hos frivillige organisasjoner. Det kan virke som at oppfattelsen av samfunnsoppdraget hos ledelsen i frivillige organisasjoner er avgjørende. Fritidsaktiviteter, inkludering, frivillighet, samfunnsoppgave.

Abstract

Public health authorities together with political bodies agree that the participation of children and young people in leisure activities is a protective factor. Leisure activities represent an important arena for democratic learning. In addition, children feel belonging and mastery during participation. It is therefore important that all children and young people

can participate in leisure activities and that everyone's needs are taken into account. This study aims to contribute to the debate about what children need in order to participate and to be included in leisure activities with respect to cultural differences in a multicultural city. Inclusion is a concept that emphasizes the adaptation that society must do to make room for everyone. A multicultural society is enriched by the differences and inequality becomes the norm. The research question is: "To what extent do the organizations take into account cultural difference among children and young people when planning leisure activities?". The survey was done by conducting a qualitative study based on six interviews of key people in children and youth organizations based in the municipality of Stavanger. The analysis identified four challenges that the organization must be able to solve in order to be inclusive. The challenges are participation, community, contribution, and benefit. Leisure activities that are designed for everybody are suitable for everyone, both for those who do not need adjustment and those who need it. The study considers the interaction between the organizations and the municipal administration. This perspective shows that inclusion is a social mission, and that everyone should contribute to inclusion work through our roles in society. The findings indicate that there is different sensitivity to inclusion and diversity themes in voluntary organizations. It seems that the perception of the social mission of the management of voluntary organizations is crucial. Leisure activities, inclusion, volunteering, social task.

Forord

Jeg er et *krysskulturelt barn*. Jeg er datteren av en innvandrerfamilie og har bod i tre land før jeg flyttet til Norge. Jeg har jobbet hardt for å bli integrert. Jeg måtte lære språket, finne en jobb og bli student igjen. Men for at man skal klare å integrere seg i et samfunn, må samfunnet være åpent for det og inkluderende. Når de rundt deg ser deg som en person med særskilte egenskaper og behov, og ikke en innvandrer, da har inkluderingsprosessen vært vellykket. Takk til min familie som har støttet meg og takk til min kollega Kjerstin, som har bidratt med støtte underveis.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Hindring til deltakelse	3
1.2	Fritidsaktiviteter og inkludering i Stavanger	5
2	Bakgrunn og kontekst.....	7
2.1	Norge: Et flerkulturelt samfunn.....	8
2.2	Definisjoner	10
2.3	Frivilligheten og ulike typer frivillige organisasjoner	10
2.4	Frivilligheten og inkluderingsarbeid	13
3	Teoretiske rammer.....	15
3.1	Integrering eller inkludering?	15
3.2	Peder Haugs inkluderingsmodell.....	16
3.2.1	Haug's fire utfordringer til inkludering i skolen	18
3.2.2	Felleskapet.....	19
3.2.3	Deltakelsen	21
3.2.4	Medvirkning	22
3.2.5	Utbytte.....	25
3.3	Bruk av Haug-modellen i denne studien	26
3.4	Oppsummering	27
4	Metode.....	29
4.1	Kvalitativ metode	29
4.2	Datainnsamling.....	31
4.3	Organisasjonsutvalg.....	33
4.4	Geografi og variabler.....	34
4.5	Analyse	35
4.6	Etiske problemstillinger.....	35
4.7	Personvern og anonymisering	36
5	Drøfting av funn.....	38
5.1	Forskjellige typer strategier og effektivitet av tiltak til inkludering hos frivillige organisasjoner.....	38
5.1.1	Organisasjon nr.1. Idrett – gode intensjoner, begrenset kapasitet.....	38
5.1.2	Organisasjon nr. 2. Med minoriteter på hjertet	40

5.1.3	Organisasjon nr.3. Samfunnsoppdrag gjennom en kulturaktivitet.....	43
5.1.4	Organisasjon nr.4. Friluftsliv med mening.....	45
5.1.5	Organisasjon nr.5. Et idrettslag med sterk forankring i lokalsamfunn.....	47
5.1.6	Organisasjon nr.6. Flere livssyn, samme mål.....	49
5.2	Faktorer for inkludering.....	52
5.2.1	Deltakelsen	52
5.2.2	Felleskap.....	54
5.2.3	Medvirkning	57
5.2.4	Utbytte.....	58
5.3	Diskusjon av funn.....	60
5.4	Oppsummering av funn	65
6	Konklusjoner	68
6.1	Hovedfunn	68
6.2	Hvem tjener på inkludering?	72
	Litteraturliste	73

Bilder

Figur 1	Dekonstruksjon av begrepet inkludering (Haug, 2014).....	18
Figur 2	Perspektiver på inkluderingsprosesser (Midtsundstad et al., 2022)	24
Figur 3	Inkluderings- modell tilpasset fritidsaktiviteter basert på Haugs modellen (Haug & Bachmann, 2007; Aadland, 2010)......	27
Figur 4	De 6 organisasjonene involverte i studiet som representanter av typer organisasjoner og lokalisering i kommunedelene.	33
Figur 5	Oppsummering av funnene etter de 4 utfordringene.	63
Figur 6	Hvordan de forskjellige organisasjonene posisjonerer seg i forhold til medvirkning og utbytte.....	63
Figur 7	Hvordan de forskjellige organisasjonene posisjonerer seg i forhold til deltakelse og felleskap.	64

1 Innledning

Fritidsaktiviteter er en viktig del av barn og unges hverdag. Gjennom fritidsaktiviteter opplever barna mestring og tilhørighet (Ødegård, 2006). De prøver seg på arenaer som ikke er like strukturerte som skolen, men som allikevel representerer en viktig læringsplattform for de fremtidige innbyggerne. Ikke alle barn og unge har mulighet til å delta i fritidsaktiviteter på lik linje med sine egne jevnaldere. Dette skyldes forskjellige årsaker (Jacobsen et al., 2021). Mindre deltakelse er problematisk fordi det er påvist at barn og unge som deltar i organiserte fritidsaktiviteter har mindre risiko for å falle ut av skolen og klarer seg bedre i livet generelt (Skogen et al., 2018). Med andre ord, fritidsaktiviteter representerer en beskyttelsesfaktor mot utenforskap og dårlig psykisk helse. Det er derfor viktig at alle barn og unge får muligheten til å delta.

I denne oppgaven ønsker jeg å gå i dybden på problemstillingen om at flerkulturelle barn og unge deltar i mindre grad i fritidsaktiviteter og at flerkulturelle foresatte ikke lar seg involvere i organisasjonsliv på lik linje som de andre foresatte (Ødegård, 2014). Målet er å finne ut hvilke faktorer som fører til at en organisasjon lykkes med å inkludere barn og familier med flerkulturell bakgrunn. Jeg skal prøve å avdekke om tiltakene som treffer er et resultat av målrettet planlagt arbeid eller om inkluderingsarbeid er mer tilfeldig og knyttet til enkeltpersoners motivasjon. Med bakgrunn i disse refleksjonene har jeg valgt følgende problemstilling: «hvordan tar frivillige lag og organisasjoner i Stavanger hensyn til kulturelt mangfold i planleggingen av fritidsaktiviteter for barn og unge?». Jeg skal se nærmere på i hvilken grad dette blir gjort, og gjennom hvilke tiltak. Oppgavens struktur er som beskrevet under: Først skal jeg skissere bakgrunnen og konteksten av problemstillingen. Jeg skal deretter definere hva fritidsaktiviteter i regi av frivillige lag og organisasjoner er og hva sier forskning om dette tema. Jeg skal også avdekke hva som kjennetegner inkludering og hvordan det kan tilpasses til fritidsaktiviteter. Ved hjelp av relevant forskning skal jeg forsterke argumentet at fritidsaktiviteter er en viktig inkluderingsarena. Så skal jeg presentere inkluderingsmodellen som jeg har brukt i min oppgave. Jeg valgt en kvalitativ metode for å gjennomføre min forskning. Jeg har gjennom semistrukturerte intervjuer undersøkt om mangfoldighet er tatt med i betraktning av selve utformingen av aktivitetene, i måten aktivitetene kommuniseres til målgruppen på og om det er gjort en forventningsavklaring

med foreldrene. Dessuten har jeg undersøkt om det er forståelse for hva behovene hos flerkulturelle familier er. De organisasjonene jeg har inkludert i forskningen er ganske representative for den mangfoldighet som frivilligheten er. Min observasjon er at tradisjoner ofte spiller en stor rolle i driften av organisasjonene. Det kan være en interessant vinkling å tenke om noen tradisjoner er verdt å endre i takt med endringene i samfunnet.

Organisasjonene burde kanskje ta hensyn til at en økende andel av frivillige som leder aktivitetene har flerkulturell bakgrunn. Hvor mye er de frivillige organisasjonene villige til å endre på selve aktivitetene for å gi plass til barn med flerkulturell bakgrunn?

Inkluderingsprosess er gjensidig, og jeg ønsker med denne studie å flytte synspunktet fra hvordan kan vi endre tilstanden ved å jobbe mot flerkulturelle barnefamilier til hvordan kan vi tilrettelegge for deltakelse ved å skape aktivitetene som gir plass til alle.

Mitt prosjekt plasserer seg innenfor den gjeldende debatten om integrering. Ifølge sosial kapital – teorien (Putnam, 2001) er det det sivil- samfunnet som gjør inkludering til noe konkret, med innsats fra alle. Ekte inkluderingsprosesser kan ikke iverksettes med mindre sivilsamfunnet, deriblant frivillige organisasjoner er aktivt involvert. Da kan vi konkludere at frivillige organisasjoner spiller en viktig rolle. Akademia ser i økende grad på sivilsamfunnet som en motor for sosial innovasjon (Brandsen T., 2016). Politikerne har hovedansvaret for å legge til rette for at alle barn og unge kan delta i fritidsaktiviteter og arbeide målrettet for å forsterke sosialt samhold og redusere sosiale ulikheter. Kommunene må engasjere en innovasjonsprosess i denne retning. Men innovasjon i offentlig sektor avhenger av samarbeid (Sørensen & Torfing, 2015). Det snakkes bevisst ikke om en enkel koordineringsjobb mellom lokal- administrasjonen og sosial samfunnet, men om samarbeid. Koordinering handler om å sørge for at ikke flere aktører leverer det samme, og at aktørene gir gjensidig støtte. Samarbeid forplikter flere aktører til å nå samme mål og finne felles løsninger på felles problemer (s. 155). Mangfold av aktører er positivt og skal føre til kompetanseheving, deling av erfaringer og skape en breiere forståelse av utenforsksproblematikken. Sivilsamfunnet blir en felles skaper av velferdstjenester siden frivilligheten er del av endringsprosessen (s. 163).

Med denne forståelsen av samarbeid mellom offentlig sektor og frivilligheten som innovasjonsskaper, ser dette arbeidet etter gode eksempler på vellykket tilrettelegging for

inkludering. Det er et strategisk valg for lokaladministrasjonen å gi ansvar til organisasjoner for å etablere og drive fritidsaktiviteter. Samarbeid skal føre til aktiviteter som treffer samfunnets behov for å kunne gjøre dette. Samtidig er man nødt til å reflektere rundt hva som kan ha hindret inkludering i noen fritidsaktiviteter i Stavanger kommune.

1.1 Hindring til deltakelse

Det er stor enighet om viktigheten av fritidsaktiviteter blant forskere (Enjolras et al., 2012; Erdvik & Ervik, 2022; Ødegård, 2014). Det som hindrer deltakelsen er selvfølgelig av stor interesse for forskning. De viktigste faktorer som hindrer deltakelsen kan oppsummeres med individuelle ressurser, organisatoriske barrierer og strukturelle forhold (Ødegård, 2014). Blant de individuelle ressurser er privat økonomi mest relevant siden fritidsaktivitetene blir nedprioriterte ved økonomiske utfordringer i familien (Jacobsen et al., 2021, s. 15). Det kan også være tilgjengelighet til aktivitetene som hindrer deltakelsen, (s. 17). Foreldre med innvandrerbakgrunn kan ha dårligere utgangspunkt for å bidra i organisasjonen enn hva som forventes. Ofte mangler de sosiale nettverk, og har begrenset fritidskultur. Boken *Felleskap og forskjellighet* (Ødegård, 2014), viser til inkludering av flerkulturelle deltakere, med særlig fokus på utfordringene knyttet til å inkludere foreldre med flerkulturell bakgrunn i styreverv og dugnaden. Et aspekt som sjelden er fokusert i forskning er om selve aktivitetene er laget for å virkelig inkludere alle, på tvers av kulturer og identiteter. Jeg håper med denne studien å bidra til å belyse dette aspektet som ofte er oversett av forskninger. Muligens dette skyldes at det er vanskelig å måle inkluderingspotensialet i fritidsaktiviteter.

Forskningsdata viser at barn med flerkulturell bakgrunn i mindre grad deltar i fritidsaktiviteter sammenlignet med jevnaldrende (Jacobsen et al., 2021, s. 23). Dette gjelder spesielt barn med bakgrunn fra ikke-vestlige land. Barn med flerkulturell bakgrunn har dårligere forutsetning for å delta i fritidsaktiviteter. Det er også bevist at flerkulturelle barn er overrepresenterte i lavinntekskategori. En stadig økende andel av barn fra familier som lever i vedvarende lavinntekt er innvandrere eller barn av innvandrere. I 2019 hadde 6 av 10 barn fra familier med vedvarende lavinntekt innvandrerbakgrunn (Helsedirektoratet, 2021). I Norge har de fleste barn og unge gode oppvekstvilkår. Statistisk sentralbyrå definerer «vedvarende lavinntekt» de familiene som har inntekt under 60% av mediangjennomsnittet i

kommunen over tre år. I Norge, var andelen barn under år 18 i lavinntektsfamilier 4% i år 2000. I 2020 hadde andelen som vokste opp i familier med vedvarende lav inntekt økt til 11,7%. Det vil si 115 000 barn i Norge (Normann & Epland, 2022). I tråd med den siste Folkehelsemeldingen (Stortinget, 2023) skal inkluderingsarbeid bestå av tiltak som bør være universelt innrettet, men virke best for dem som trenger det mest. Prinsippet er også kalt proporsjonal universalisme og innebærer at inkluderende tiltak fører til inkludering av alle, ikke bare en spesifikk undergruppe.

I Norge er de fleste organiserte fritidsaktiviteter for barn og unge, i regi av frivillige lag og organisasjoner. Idrettslag, musikkorps, speideren og religiøse foreninger er noen eksempler (Ødegård, 2006). Mange frivillige hjelpeorganisasjoner som Røde kors, Caritas og Frelsesarmeen jobber målrettet med inkludering og skaper egne aktiviteter med dette formålet. Jeg har valgt å ikke inkludere disse organisasjonene i denne studien. Aktiviteter som er laget kun for innvandrere kan representere en viktig innføring i nærmiljøet. I disse aktiviteter er deltakerne passive og ikke kan medvirke i innholdet av aktivitetene. De kan bli bedre kjent med norske tradisjoner og utvide eget nettverk. Men det kreves mye mer for å snakke om integrering. Begrep «integrering», i seg selv, egner seg til ulike tolkninger og definisjoner, som vi skal se i neste kapittel. I betydningen begrenset til fritidsaktiviteter, er ekte integrering når deltakelsen skjer i «ordinære tilbud» (Ødegård, 2014). Med andre ord er målet at aktivitetene er såpass inkluderende at innvandrerne skal kunne delta i det som finnes uten noen ytterligere tilpasning. At aktivitetene ikke er laget for å være inkluderende kan delvis forklare den rapporterte mindre deltakelse blant flerkulturelle barn. Jeg mener at det er selvforklarende at en del av problemet ligger her. Samfunnet er i stadig endring og tilbudene burde følgelig endres. Organisasjonene er ikke alene i utformingen av fritidsaktiviteter. Den offentlige sektoren er en viktig aktør som har ansvar for å tilrettelegge for at organisasjonene har det de trenger av anlegg og midler for å drive aktiviteter. Den offentlige sektoren drøfter inkluderingsproblematikken og stiller krav til frivillig sektor. Det finns et mangfold av tiltak som iverksettes, både lokalt og nasjonalt, for å senke terskelen og for å få flere barn med på aktivitetene. Tilskudd til integreringsarbeid i regi av frivillige

organisasjoner som IMDI¹ utlyser viser at inkludering i fritidsarenaer blir anerkjent av den offentlige sektoren som en viktig del av inkluderingsstrategien.

For å kunne tegne et fullstendig bilde er jeg nødt til å beskrive bidraget som kommer fra den kommunale administrasjonen i Stavanger og som representerer det felles utgangspunktet for alle organisasjonene.

1.2 Fritidsaktiviteter og inkludering i Stavanger

Administrasjonen i Stavanger kommune har iverksatt tiltak for å sikre et tett samarbeid med de frivillige organisasjonene som står bak fritidsaktiviteter. Frivilligsentralene, som er lokaliserte i alle kommunedelene, og den kommunale virksomheten *Ungdom og fritid* sørger for at organisasjonene får støtte og veiledning i å skape aktiviteter rettet mot barn og unge. Kanskje det tiltaket som mest har rollen som referansepunkt er *Fritid for alle* som er organisert under *Ungdom og fritid*. Jeg jobber som koordinator i *Fritid for alle*. Tiltaket tar seg av den samordnet tverrfaglig innsatsen over tid som kreves for å oppnå målet om inkludering av barn og unge i fritidsaktiviteter. *Fritid for alle* har særlig oppmerksomhet på de som faller ut av økonomiske årsaker. I tillegg til å administrere en rekke kompenserende tiltak fungerer *Fritid for alle* som et bindeledd mellom kommunen og den delen av frivilligheten som har barn og unge som målgruppe. Tiltaket har også *Knutepunktfunksjonen* mot organisasjonene i forbindelse med tildelingen av Bufdir² midler til «Inkludering av barn og unge». Disse er spesielt rettet mot frivillige lag og organisasjoner. Koordinatoren har god oversikt over tilbud og tilskuddsordninger i kommunen. *Fritid for alle* jobber for å motivere frivilligheten og de som har fritidstilbud for å sørge for universelle og attraktive tilbud med lave eller ingen kostnader. Dette for å unngå stigmatisering. I tillegg oppfordres organisasjonene til å bruke reell medvirkning fra barn og unge. Dette gjøres blant annet med å spre kunnskapen om levekårsstress og konsekvensene av utenforskap, både hos dem som utvikler tilbudet, men også hos støtteapparatet.

¹ IMDI Inkludering- og mangfold direktoratet [Tilskudd til integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjoner | IMDi](#)

² Bufdir Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet - [Tilskudd til inkludering av barn og unge | Bufdir](#)

Ved siden av disse lokale tiltakene finnes det også statlige midler «Tilskudd til integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjoner». IMDI utlyser disse en gang i året som kommunene forvalter lokalt. Ordningen har som mål å motvirke utenforskap, øke kunnskap om det norske samfunnet og forebygge negativ sosial kontroll (Integrering og mangfold-direktoratet, 2023). Alle frivillige organisasjoner i Stavanger har samme utgangspunkt for inkluderingsarbeid. Alle får tilgang til kontingenttilskudd for å få dekket kontingenten til barn i lavinntektsfamilier. Man kan si at de organisasjonene som ønsker å jobbe mer med inkludering kan ty til en rekke kompensierende tiltak sammen med støtte-mekanismer og veiledning (Stavanger kommune, 2023). Om dette omfattes som tilstrekkelig av frivillige organisasjoner blir også et relevant tema i intervjuene.

2 Bakgrunn og kontekst

I dette kapittelet skal vi definere ytterligere viktigheten av fritidsaktiviteter og hvordan disse er tilknyttet samfunnsutvikling og helse. I kapittel 3 skal vi finne ut hvordan forskning kjennetegner forholdet mellom fritidsaktiviteter og inkluderingsprosessen av barn med innvandrerbakgrunn i majoritetssamfunnet.

Fritidsaktiviteter og fritidsmiljø er særlig viktige for å få bedre fysisk og psykisk helse. I Folkehelseloven, i formålsparagrafen, heter det at loven skal «bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse, herunder utjevner sosiale helseforskjeller» (Folkehelseloven, 2011, s. § 3). Loven understreker hvordan sosiale ulikheter og ulikheter knyttet til helse, er to sider av samme sak. Dette er bekreftet også av forskning som viser at helse er ulikt fordelt mellom forskjellige sosioøkonomiske grupper i befolkningen (Dahl et al., 2014).

At fritidsaktiviteter bidrar til bedre helse er noe som selve Folkehelseinstituttet uttaler seg om. I rapporten «Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt» (Skogen et al., 2018) leser man at helsefremmende og forebyggende arbeid må skje der barn og unge befinner seg. Rapporten belyser at de viktigste arenaene for å fremme psykisk helse og forebygge psykiske lidelser er å finne utenfor helsetjenesten. Disse arenaer er familien, barnehage, skole, lokalsamfunnet og fritidsarenaer (s. 14).

Fra et juridisk synspunkt er deltakelsen i fritidsaktiviteter ivaretatt og bevart. I 2016 signerte Regjeringen, Kommunenes sentralforbund³ (KS) og en rekke frivillige organisasjoner Fritidserklæringen. Denne ble fornyet i 2022. Erklæringen bygger på FN⁴ barnekonvensjon artikkel 31. Den fastslår at alle barn skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre barn. Partene anerkjenner barnets rett til hvile i fritid, til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder. Videre skal partene respektere og fremme barnets rett til å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre

³ KS står for kommunesektorens organisasjon. Alle norske kommuner og fylkeskommuner er medlemmer i KS. <https://www.ks.no/>

⁴ FN Forente Nasjoner <https://www.fn.no/>

tilgangen til selve aktiviteter. For å oppnå Fritidserklæringen vektlegges informasjonsarbeid og tverrsektorielt samarbeid (Regjeringen, 2022).

Både på nasjonalt og lokalt nivå finnes det insentiver til inkluderingsarbeid i fritiden og i frivilligheten. Tilskuddsordninger gjør at frivillige organisasjoner bidrar til iverksetting av integreringspolitikken. IMDI- midler tildeles hvert år til organisasjonene som skaper aktiviteter som fremmer inkludering. Den økonomiske rammen for IMDI i 2022 var 38,28 mil kroner. Det prioriteres aktiviteter og prosjekter som bidrar til brobygging mellom ulike grupper i lokalsamfunn, stimulerer til samarbeid og dialog på tvers av grupper, skaper felleskap, kunnskap og forståelse. I tillegg vektlegges grep for å rekruttere og inkludere innvandrere i frivillige organisasjoner som medlemmer, ansatte og tillitsvalgte.

2.1 Norge: Et flerkulturelt samfunn

Selv om det kan oppfattes som en selvfølge, er det ønskelig å si noen ord om at Norge er et flerkulturelt samfunn (Eriksen & Sajjad, 2020; Jacobsen et al., 2021). Norge har opplevd en økende innvandringsstrøm fra 70- tallet og innvandringen er stadig økende. Uansett om det er arbeidsmigranter eller flykninger er dagens Norge et flerkulturell land preget av mangfold. Det snakkes til og med om «hypermangfold» (s. 27) for å beskrive en tilstand hvor det blir nesten umulig å generalisere innvandringsprosesser fordi mennesker flytter fra veldig mange plasser til mange steder, snakker flere forskjellige språk og flytter av diverse årsaker. I Stavanger utgjorde innvandrerne 19,3% av befolkningen i 2022. I Norge var det 15,1% (IMDI, 2022).

Forskning (Jacobsen et al., 2021; Myrli & Mehus, 2016) viser at unge med minoritetsbakgrunn deltar sjeldnere i organiserte idrettsaktiviteter enn ungdom med majoritetsbakgrunn. Disse studiene viser at ungdom med minoritetsbakgrunn rekrutteres i mindre grad enn unge med majoritetsbakgrunn. Allikevel er mønsteret for frafall likt på tvers av bakgrunn. Senere i dette kapittel vil vi analysere data som bekrefter at det ser ut til at idretten er en arena som reflekterer ulikhet knyttet til sosial bakgrunn hvor kjønn, majoritet- og minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk status spiller en rolle. Men til tross dette representerer idretten en viktig integreringsarena.

I Norge er de aller fleste fritidsaktiviteter i regi av frivillige lag og organisasjoner. Frivilligheten er en viktig del av norsk kultur og samfunnsliv (Ødegård, 2006). Frivilligheten har evnen til å tilpasse seg et samfunn i endring, fordi den er en del av det levende samfunnet. Men store endringer trenger tilrettelagte midler. Etter pandemien la Norges Regjeringen frem idrettsstrategien «Sterkere tilbake – en mer inkluderende idrett». Mellom 2022 og 2024 skal NIF – Norges Idrettsforbund⁵ - bruke 30 millioner kroner på en ekstraordinær innsats for mangfold og inkludering i idretten. Målet er å styrke det eksisterende mangfolds- og inkluderingsarbeidet og bygge ny kunnskap. En prosjektleder ble ansatt, søkbare midler og e-læring for frivillige ble gjort tilgjengelige. Innsatsområdene skal være å motarbeide sosiale og kulturelle barrierer for deltakelse, øke deltakelsen blant personer med funksjonsnedsettelse, arbeide for kjønnsbalanse og likestilling. Samtidig skal det arbeides mot rasisme, diskriminering og hets (Regjeringen, 2021). Forpliktelse fra toppen er avgjørende for at frivilligheten skal ta samfunnsansvar i inkluderingsarbeid. DNT Den Norske Turistforening⁶ vedtok en ny strategi i 2018 på sitt landsmøte. Her står arbeidet med mangfold sentralt. I 2019 gjennomførte DNT et eget mangfoldsår og iverksatte en kampanje med slagordet «i naturen er alle velkommen». DNT laget en handlingsplan for mangfold og inkludering som skal sikre systematisk og langsiktig utvikling på feltet. Organisasjonen jobber for å bevisstgjøre egen ledelse i mangfold og inkludering, og jobber systematisk for det (Det Norske Turistforening, 2019).

Frivillighet Norge er et samarbeidsforum for frivillige organisasjoner i Norge. De arbeider for en helhetlig frivillighetspolitikk for å sikre vekst i frivilligheten. Frivillighet Norge jobber systematisk med inkluderingsmatikken. De har skapt portalen «Knekk inkluderingskoden!» som er en inspirasjonsbank for å øke mangfold i frivilligheten. Her kan organisasjonene finne verktøy og eksempler for hvordan frivillige organisasjoner kan øke mangfoldet blant ledelsen og ansatte. Frivillighet Norge har også initiert «Inkludering på topp», et program som består av samlinger, veiledning og deling av gode erfaringer. Målet med programmet er å øke det etniske mangfoldet i ledelsen, blant ansatte og tillitsvalgte i frivillige organisasjoner (Frivillighet Norge, 2020).

⁵ Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) har det øverste idrettspolitiske ansvar for all idrett i Norge. <https://www.idrettsforbundet.no/om-nif/hvem-er-vi/>

⁶ Den Norske Turistforening (DNT) er Norges største friluftslivsorganisasjon. <https://www.dnt.no/>

2.2 Definisjoner

I denne oppgaven skal vi bruke Mahoneys definisjon på «organiserte fritidsaktiviteter». Organiserte fritidsaktiviteter er ledet eller initierte av voksne, og består av en samling for barn eller ungdom på regelmessig basis (Mahoney et al., 2004). Jeg ville ytterligere presisere at aktivitetene foregår i fritiden, utenom skoletid. De er preget av sosialt samvær og bidrar ofte til økt mestringfølelse hos deltakerne. I noen aktiviteter kreves det en viss kompetanse for å kunne delta, men fellestrekk er at barna øker sin kompetanse gjennom deltakelsen. I dette arbeidet referer jeg til barn og unge som til barn i skolealder til og med videregående skole, det vil si fra 6 til 18 år.

Videre kommer jeg til å bruke uttrykket «barn med flerkulturell bakgrunn» eller «med minoritetsbakgrunn» for barn som har to foreldre som er innvandrere (Walseth, 2004). I tråd med Statistisk sentralbyrås definisjon (Statistisk sentralbyrå, 2022) referer jeg meg til innvandrere som «personer som er født i utlandet av to utenlandskfødte foreldre og fire utenlandskfødte besteforeldre» og til norskfødte med innvandrerforeldre som «personer som er født i Norge av to utenlandskfødte foreldre og fire utenlandskfødte besteforeldre».

2.3 Frivilligheten og ulike typer frivillige organisasjoner

Frivillighetsregisterloven definerer en frivillig organisasjon som «sammenslutning av personer eller virksomheter som driver virksomhet på ikke- fortjenestebasert og ikke-offentlig basis» (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2007). Aktiviteter i regi av idretts-, kultur- og fritidsorganisasjoner utgjør den klart største delen av den organiserte fritiden blant barn og unge. Resultatene fra Ungdataundersøkelsen 2022 viser at 59% av gutter og 57% av jenter i ungdomsalder er med i en organisasjon, klubb eller lag. I Stavanger kommune er prosentandel 60 prosent (Bakken, 2022).

Ødegård identifiserer tre typer organisasjoner (Ødegård, 2014). Den første er den tradisjonelle medlemskapsbaserte organisasjonen. Man kan delta ved å være medlem eller man kan velge å involvere seg noe mer som frivillig. Som vi skal se skaper dette en mekanisme både for inkludering og ekskludering. Den andre typen organisasjon er et parallelt foreningsliv organisert rundt felles kulturell, etnisk og/eller religiøs identitet. I

denne typen organisasjon er medlemmene knyttet til hverandre med et sterkt bånd. De har en tillit-basert relasjon internt, men dette kan skape mistillit utenfor organisasjonen. Den tredje typen organisasjon er hjelpe- og humanitære organisasjoner. Disse arbeider bevisst mot flerkulturelle-målgrupper ved å ivareta kulturelle og religiøse praksiser. For nye flykninger kan disse organisasjoner spille en viktig rolle, blant annet for å styrke de mulighetene hvert individ har for å delta i samfunnet. De fungerer som brobygger og døråpner.

Denne kategoriseringen av de tre typene organisasjoner har vært nyttig for min analyse. Det har hjulpet meg å reflektere over hvilke typer organisasjoner er en mer naturlig inkluderingsarena. Under har jeg oppsummert de viktigste aspektene ved de tre typene organisasjoner som Ødegård beskriver. Etter det presenterer jeg mine egne refleksjoner som er grunnlaget for valget av organisasjoner jeg har involvert i analysen.

Den første typen organisasjon er ofte preget av en høy formaliseringsgrad som medfører en høy terskel for inkludering og deltakelse. Innvandrerforeldre forstår ikke alltid «dugnadskulturen» i disse organisasjonene. Dette kan bli sett på av majoriteten som en trussel for medlem- og frivillighetskulturen. Men siden det ikke er krav til å være aktiv som frivillig, kan det oppleves som lavterskel å bli medlem.

Innvandrergrupper etablerer ofte sitt eget foreningsliv basert på nasjonalitet, kulturell eller religiøs tilhørighet. Disse organisasjonene etableres, organiseres og administreres av personer med innvandrerbakgrunn. Denne typen organisasjon er frivilligbasert, akkurat som den første typen, men alle medlemmer har felles landbakgrunn og/eller religion og kultur. Disse organisasjonene er nødvendige fordi de dekker et behov for sosialisering som kan oppfattes som veldig vanskelig i nordiske land. Dette kan virke segregerende fordi denne type organisasjon ikke klarer å bygge bruer til majoritetssamfunn, siden deltakerne er veldig like.

Humanitære og hjelpeorganisasjoner kan tenkes som et supplement til offentlige instanser. De fungerer som brobygger til lokalsamfunnet og er døråpner mot offentlige instanser og, etter hvert, fritidstilbud. Men aktiv involvering er ikke et krav og innvandrere er mer brukere enn aktive medlemmer. Vi må også nevne kristne organisasjoner og kristne menigheter. De

kan bli sett på som humanitære organisasjoner. Selv om de er kristne, er jobben de gjør med minoriteter ikke religion-relatert, men sterkt forankret i de religiøse verdiene de har. De kunne representert en første møteplass for å etablere nye relasjoner. Dersom medlemmene ikke finner seg til rette i mer «universelle» organisasjoner etter hvert, kan menighetene fungere som segregerende felleskaper.

Ødegård konkluderer at det ikke finnes en type organisasjon som er bedre enn de andre når det gjelder inkludering av minoriteter i samfunnet. Ødegård har et perspektiv på integrasjon som prosess. I dette perspektivet kan forskjellige typer organisasjoner bidra i de forskjellige faser av integreringsprosessen.

I forbindelse med mitt arbeid, var det nødvendig å avgrense forskningsområdet på bare en type organisasjon. Medlemsbaserte organisasjonene vektlegger likeverdig deltagelse, og er avhengige av frivillig innsats. Hjelpeorganisasjonene derimot møter ofte mennesker som mottakere av hjelpetilbud, ikke som medlemmer av et felleskap. Det forventes ikke at de bidrar. Minoritetsorganisasjoner fungerer omtrent som hjelpeorganisasjoner. Forskjellen er at de baseres på etnisk, kulturelt og/eller religiøs tilhørighet og identitet. De opprettes for å forsterke tilhørighetsfølelsen hos medlemmer. De representerer viktige møteplasser hvor identiteten til etniske minoriteter bekreftes, og målet hos mange er å gjøre medlemmene trygge til å delta i majoritetssamfunnet etter hvert. Vanligvis er aktivitetene de driver ikke relevante for «etnisk norske» barn og en eventuell deltakelse på tvers av miljøene er lite sannsynlig. Derfor velger jeg i denne oppgave å fokusere på de tradisjonelle, medlemsbaserte foreningene, som har større potensiale som arena for integrering.

Barn av innvandrere deltar sjeldnere i fritidsaktiviteter enn andre jevnaldrende barn. Dette gjelder spesielt innvandrerjenter (IMDI, 2021, s. 52). Unge med foreldre fra land i Asia og Øst-Europa deltar i mindre grad enn andre. I tillegg er det større kjønnsforskjeller blant ungdom med utenlandskfødte foreldre enn ungdom med norskfødte foreldre. *Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor* publiserte i 2021 en studie om sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter (Jacobsen et al., 2021). Studien undersøker blant annet om det er forskjeller i hvordan minoritets- og majoritetsungdom deltar i fritidsaktiviteter, og i hvilken grad man kan forklare eventuelle forskjeller med sosioøkonomiske ressurser. I studien heter det at «for det første finner vi forskjeller i

deltakelse basert på foreldrenes landbakgrunn» (s. 67). Statistikken viser at 49% gutter og 46% jenter unge med foreldre født i Norge deltok regelmessig i aktiviteter. Det vil si bare tre prosentpoeng forskjell. Hos unge med innvandrerbakgrunn fra Afrika og Øst-Europa var forskjellen mellom gutter og jenter omtrent fem ganger større enn blant de norske. Ser man på type aktivitet var minoritetsjentene sterkest underrepresentert i idretten (s. 58). I rapporten forklares denne ulikheten i deltakelsen delvis med foreldrekompetansen. Foreldre med erfaring fra organisasjonslivet har mer kompetanse for å kunne gi støtte til barn og følge opp barnas deltakelse. Mange foreldre med innvandrerbakgrunn er lite kjent med deltakelse i det norske organisasjonslivet. Mangel på sosiale nettverk kan hos noen foreldre med innvandrerbakgrunn ofte skape dårligere forutsetninger for å støtte barnas deltakelse. Dette har også Ødegård observert (Ødegård, 2014). Selv om studiet presiserer at variabel «innvandrerbakgrunn» egentlig ikke er av betydning, og at derimot det er de sosioøkonomiske faktorene som spiller en rolle, er det et faktum at barna med innvandrerbakgrunn deltar i mindre grad enn de norske.

Den nevnte rapporten *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter* (Jacobsen et al., 2021) legger mest vekt på at barn og unge som kommer fra familier med sosiale og økonomiske ressurser deltar mer i organiserte fritidsaktiviteter enn barn og unge fra familier med lave ressurser. Et nasjonalt forskningsprosjekt gjennomført av OsloMet NOVA (Hyggen et al., 2018) konkluderer at det ikke er lav økonomi i seg selv som fører til mindre deltagelse, men samspillet mellom flere faktorer. Det gjelder blant annet sosial kontekst og tilgang på kulturelle ressurser i tillegg til økonomiske ressurser. Samme konklusjon finner man i *International review for the sociology of sport* (Andersen & Bakken, 2019).

2.4 Frivilligheten og inkluderingsarbeid

Vi har sett hvordan paraply-organisasjoner og sentralledd av nasjonale ovreorganisasjoner setter ambisiøse mål til frivilligheten rundt inkluderingsarbeid. Er det sånn i praksis hos de lokale organisasjonene? En interessant studie av *Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor* (Erdvik & Ervik, 2022) ser nærmere på lokale frivillige organisasjoners jobb med inkluderingsutfordringer. Problemstillingene som rapporten tar for seg er hvordan

organisasjonene jobber for å redusere barrieren til deltakelse og hvordan dette varierer mellom organisasjonstyper og geografiske områder. Erdvik og Ervik tar utgangspunkt i at det er på lokalt nivå at frivillige organisasjoner er mest sentrale i det praktiske arbeidet med å inkludere underrepresenterte grupper av barn og unge. Studiet skiller mellom fem hovedtyper organisasjonskategorier: «fritid», «idrett», «kultur», «livssyn» og «samfunn». Det trekkes frem fire viktige faktorer som er sentrale for organisasjonenes evne til å inkludere barn og unge. Den første er kapasiteten som organisasjonen har til å trekke inn ressurser i form av finans, mennesker og struktur. Et annet aspekt er i hvilken grad marginaliserte og utsatte grupper er representert i selve organisasjonen, særlig i ledelsen. Hvis organisasjonen ikke klarer å tilpasse seg til endringene i samfunnet, og endre organisasjonskulturen, kan dette representere en utfordring for inkludering. En tredje faktor som kan ha betydning i inkluderingsarbeid er innretningen til støtteordninger og organisasjonens avhengighet av økonomisk støtte. Tildeling av tilskudd brukes ofte veldig målrettet av myndighetene for å øke deltakelsen av underrepresenterte grupper. Samspill med offentlige instanser er derfor sentralt. Organisasjonens kultur, identitet og målsettinger er en fjerde faktor som trekkes frem. Viktig for inkludering og økt deltakelse er også gode rollemodeller og ildsjeler i organisasjonen. Rapporten konkluderer at variasjonen av informantens forståelse av inkludering kan påvirke inkluderingsarbeid. Det må tas i betraktning at frivilligheten og dugnadsarbeid kan resultere i et varierende nivå på inkluderingskompetanser. Som Erdvik & Ervik- studie peker på, er det organisasjonene som har vilje til å tilpasse seg målgruppen som klarer å inkludere flest. I selve rapporten heter det at «vellykket inkluderingsarbeid kan kreve en stegvis tilnærming ved at man gradvis over tid bygger opp dialog og tillit til barn og unges familier og får inkludert barna i aktivitet. Etterhvert jobber man videre med familien og forsøker å involvere bredere» (s. 77). Alt dette tas videre i arbeidet og skal brukes for å formulere spørsmålene i intervjuguide.

3 Teoretiske rammer

I dette kapittelet presenterer jeg den teoretiske referanserammen av teorier og begreper som jeg skal bruke for å forstå mine funn. Innledningsvis har vi sett hvilken definisjon jeg referer til når jeg bruker begrepet «organiserte fritidsaktiviteter». Det er Mahoneys definisjon som jeg bruker (Mahoney et al., 2004). Vi har sett det som skiller ut de «organiserte» fritidsaktiviteter er at de er voksenstyrte og preges av sosialt samvær. Disse elementene har hatt stor relevans i valget av organisasjonene som deltok i denne studie, og i selve analysen.

«Mangfold» er et relevant konsept i denne studium. Mangfold er et ord som innebærer et positivt element. Når noe er mangfoldig, er det beriket av forskjelligheten. I et mangfoldig samfunn, blir ulikheten normen (Fandrem, 2011). Mangfold-konseptet har et stort omfang og er ikke bare en konsekvens av innvandringsprosessen. Det er også som følge av den individuelle identiteten og unikheten som hvert individ innebærer. Mangfoldighet i kulturen er en rikdom, men kan også representere en barriere. Ulike stiler for oppdragelse knyttet til tradisjonelle kjønnsrollemønstre kan representere en utfordring i forbindelsen med fritidsaktiviteter (Ødegård, 2014, s. 24). Et typisk eksempel er at muslimske jenter ofte må slutte å delta i fritidsaktiviteter når de nærmer seg puberteten.

3.1 Integrering eller inkludering?

Integrering er et vidt begrep som vanligvis referer til en målrettet prosess som fører til læring og tilpasning til samfunnets verdigrunnlag. Prosessen knytter individet til samfunnet både økonomisk og sosialt og skaper tilhørighet og lojalitet. Motsatsen til integrering blir derfor utenforskap og marginalisering av enkeltindividet (Walseth, 2004).

Ofte brukes ordet «inklusjon» i stedet for «integrasjon» for å fremme konseptet av at innvandrere blir inkluderte i majoritetssamfunnet som de er, og får beholde sine kulturelle kjennetegn. Ødegård (2014) foretrekker å bruke «integrasjon» foran «inklusjon». Grunnen er at integrasjonsbegrepet forutsetter en to-veis prosess hvor minoritet og majoritet tilpasser seg hverandre (s. 12). «Inkludering» forutsetter en aktiv majoritet som inkluderer og en passiv minoritet som lar seg inkludere. Ødegård teoretiserer at frivillighet,

dugnadsinnsats og deltakelse i organisasjonsdemokrati er forutsetninger for integrasjon, i tråd med Berrys beskrivelse av «akkulturasjonsprosessen» (Berry, 1997). Dette er den prosessen som enkeltindivider og grupper gjennomgår for å tilpasse seg sitt nye miljø. Prosessen består av to dimensjoner: 1) I hvilken grad innvandrere velger å bevare og vedlikeholde egen kultur, og 2) i hvilken utstrekning de ønsker å delta i den kulturen som er vanlig i det nye landet. Tilpasningsstrategiene vil variere mellom disse to dimensjoner (Ødegård, 2014).

Argumentene som Ødegård bruker for å forsvare begrepet «integrering» er etablerte og relevante. Men jeg foretrekker å følge Peder Haugs resonnement. Peder Haug (Haug, 2012, 2014; Haug & Bachmann, 2007) har forsket mye på inkludering på skolen og viser til forskjellen mellom de to begrepene «integrasjon» og «inkludering». Han går tilbake til når begrepene ble introduserte i lovverket og med hvilken intensjon. Begrepet integrering ble opprinnelig bare brukt for elever med spesielle behov for ekstra hjelp og støtte for å lære. Inkludering har en mye mer omfattende mening, ifølge Haug. Det fremmer alle elever som av ulike grunner har vansker med å finne seg til rette i opplæringen. Uavhengig av om de får spesialundervisning eller ikke. Integrering peker på hvor elevene er plasserte, i vanlig skole eller ikke, og i mindre grad om sosial eller faglig aktivitet. Inkludering derimot, handler både om plassering og om kvaliteten av opplæring som barn med ulike spesielle behov får i vanlige klasser og skoler (Haug, 2014, s. 16). Jeg bruker Haugs definisjon av inkludering i fritidsaktiviteter, det vil si å skape aktiviteter som gir plass til alle barn og unge uavhengig av behov, bakgrunn eller kultur. Haug trekker forskjellen mellom integrering og inkludering som følger: «Integrering forventar at eleven skal tilpassast skulen, inkluderinga at skulen skal tilpassast eleven.» (Haug, 2012, s. 86). Jeg mener at dette passer veldig bra med målet i denne oppgaven. Min hypotese er at for å inkludere alle i fritidsaktiviteter så må selve aktivitetene endre seg. Derfor skal jeg bruke Haug-inkluderingsmodell og tilpasse den til fritidsaktiviteter.

3.2 Peder Haugs inkluderingsmodell

Haug introduserer konseptet av deltakerdemokrati i skolesammenheng hvor sosial rettferdighet tolkes som retten til å delta (Kerstin et al., 2012). Haug viser til viktigheten av å

skape et fellesskap hvor de sosiale og demokratiske verdiene ved utdanning er grunnlaget. I skolefellesskapet skal barn oppleve samme situasjoner, lære og utvikle selvtillit og få et sosialt nettverk. Det er en forståelse for inkludering som er solid forankret i diskusjonen om sosial rettferdighet.

Denne oppgaven handler om fritiden og fritidsaktiviteter. Jeg tar som utgangspunkt at mye forskningen om skolen også kan brukes til forskning om fritidsaktiviteter. Parallellen mellom skole og fritidsaktiviteter er blitt gjort før, og det er bevist en sterk sammenheng mellom skole og fritid og den gjensidige påvirkningen (Erstad & Smette, 2017). Min refleksjon er at akkurat som skolen er fritidsaktivitetene styrt av voksne. De representerer en arena for sosialt fellesskap, men også mestring og opplæring av hvordan et demokrati fungerer. Etter min mening er den største forskjellen at skolen er lovpålagt, styrt av politikk og lokal administrasjon, mens fritiden ikke er regulert av lovverket. Inkludering er et tema som har blitt forsket mye på i forbindelse med skolen og inkludering av barn med spesielle behov (Haug & Bachmann, 2007). Skolen skal være for alle, inkludere og gi fellesskap til alle elever med respekt for forskjellighet. Haug og Bachmann beskriver hvordan å standardisere skolen og opplæring har vært et behov siden 50- tallet. Gradvis økte bevisstheten om at standardiserte løsningene ikke fungerte for alle. Ulike grupper i befolkningen nektet å tilpasse seg de universelle ordningene. For eksempel gjelder dette samene, kvinnene, funksjonsnedsatte og etter hvert innvandrere. Elevene har ulike forutsetninger for læring og dette har fått gradvis større oppmerksomhet i forskningen. Skolen må unngå å reproducere sosial ulikhet i samfunnet, og samtidig ta hensyn til forskjellene blant elevene. En lik skole for alle ble etter hvert sett som et falskt likhetsideal. Dette ble erstattet med «likhet gjennom mangfold» (s. 68). Det er der utfordringen ligger. Skolen må ta hensyn til at elevene er ulike individer og har ulik kulturell bakgrunn. Derfor finnes det finnes modeller for å evaluere om skolen er inkluderende og virkelig for alle.

Jeg mener at fritidsaktivitetene også burde ta hensyn til forskjellene blant deltakerne. Derfor valgt jeg å låne Haugs modell som egentlig ble skapt for skolen. Hvordan har jeg tilpasset modellen forklares nedenfor. Det burde også nevnes at i Norge er skole og fritid tett koblet sammen og har samme målgruppe. Jeg tenker på *Skole fritids-ordning* eller andre skole-knyttede fritidsaktiviteter som for eksempel skolekorps.

Peder Haugs modell for inkludering er representert i figur 1 (Haug, 2014). Selve begrepet er dekonstruert. Det vil si at det er splittet opp i ulike faktorer som det er sammensatt av (s. 18) og som er plasserte på en vertikal akse og en horisontal akse.

	Felleskap	Deltakelse	Medvirkning	Utbytte
Stat Verdi, ideologi, politikk				
Kommune Organisering og vilkår				
Skule og klasse Praktisk handling				
Elev Atferd og oppleving				

Figur 1 Dekonstruksjon av begrepet inkludering (Haug, 2014)

Vi skal nå gå i dybden ved å dekonstruere begrepet «inkludering» og utvinne de forskjellige elementene som konseptet inneholder. På den vertikale aksene ligger de ulike nivåene i forvaltningen. Fra de ideelle prinsippene og visjonen som er formulerte av politikken på statsnivå, via kommunale tiltak og praktisk handling i skoler. Og til slutt på elev- nivå til deres atferd og opplevelser på skolen. På horisontal- aksene finner vi de fire utfordringer som kan skape en inkluderende skole hvis de løses.

3.2.1 Haugs fire utfordringer til inkludering i skolen

1. Å sikre felleskapet. Alle elever skal bli medlemmer av en klasse eller en gruppe. På denne måten deltar de i det sosiale livet sammen med de andre. Her evalueres det i hvilken grad alle elever er sammen i skolesystemet. Selv om de alle fleste er på skolen gjelder det ikke absolutt alle. Det finns tilfeller av selvsegregasjon. Det foregår en debatt rundt privat skoler og noen alternative tilbud utenfor vanlig skole for elever som strever. I tillegg kan elever være ut av felleskapet selv om de er en del av en vanlig klasse. Elevene som strever av forskjellige grunner for eksempel med språk, atferd, eller de som trenger spesialundervisning, blir ofte tatt ut av klasserommet.

2. Å sikre deltakelsen. Med deltakelsen menes det å være engasjerte i en meningsfull aktivitet. Ekte deltakelse forutsetter at elevene bidrar i felleskapet, og at de har kapasitet og muligheten av å nyte samvær. Haug peker på at ikke alle elevene klarer å bidra og delta aktivt med de oppgavene som krever en større involvering. Og utbytte krever at elevene er aktive i opplæringsprosessen.
3. Å sikre medvirkning. Alle skal bli hørt. Alle elevene og deres foresatte skal få informasjon, skal kunne uttale seg og påvirke det som har med deres opplæring å gjøre. Medbestemning er en viktig del av demokratiet og skolen representerer en plass for å trene på demokrati. Foreldre og elever, i den graden de får tilgang til informasjon om skolen, har muligheten til å diskutere og påvirke sakene som er relevante for dem.
4. Å sikre utbytte. Alle har rett til en opplæring som gir tilgang til både samfunn og arbeidsliv. Utbytte handler om resultat, konsekvensene av å bo i felleskap og delta aktivt i det. I Norge har det lenge vært debattert om det er riktig å måle resultatene på skolen. Poenget er mest hva man mener med et godt utbytte av å være på skolen. Og man må også ta hensyn til å se nærmere på hvilke grupper av elever lykkes og ikke lykkes. Kjønn og utdanningsnivå i familien påvirker resultater. Barna med norsk som morsmål skårer som regel bedre enn de som har et annet morsmål, uavhengig av innsatsen.

Med andre ord er inkludering et ideal som skolen jobber mot (Haug, 2012, 2014). De fire utfordringene eller innsatsområdene er bare til veiledning for å reflektere rundt en mer inkluderende skole.

Jeg skal nå ta en gjennomgang av noen teorier og forskningen om fritidsaktiviteter som er relevante for denne oppgaven. Jeg skal gruppere dem etter de fire utfordringer i Haugs modell.

3.2.2 Felleskapet

Organiserte fritidsaktiviteter er en relevant arena for skapning av felleskapet. Deltagelsen i lag og andre typer organisasjoner innebærer ofte opprettelse av tette nettverk av barn og

ungdom som har felles interesser og som treffes regelmessig. Egenskapen av å skape integrasjon tilskrives av Walseth lagidrett (2004), men jeg mener resonnetet kan utvides til alle organiserte fritidsaktiviteter. Kristin Walseth ser på den organiserte idretten som en viktig arena for integrasjon fordi den skaper en arena for voksenkontakt. Idretten er åpen og inkluderende, og stiller ikke så store krav til språklig kompetanse. Idretter som krever samarbeid som for eksempel lagspill har blitt fremhevet som spesielt godt egnet for integrering av innvandrere (Walseth, 2004).

Fritidsaktiviteter generelt, og idretten spesielt, skaper tilhørighetsfølelsen. Det er interessant å nevne at funnene fra en annen studie av Walseth tyder på at engasjement i en lagidrett skaper sterkere følelse av tilhørighet enn deltakelse i mer individuelle idretter (Walseth, 2006). Ødegård er også enig i at idretten ofte antas å ha spesielt stort potensiale når det gjelder integrasjon, fordi aktiviteten anses som tilgjengelig og universell (Ødegård 2014).

Uansett, er fritidsaktiviteter viktige arenaer for å utvide sosiale nettverk (Rysst, 2021). Professor Mari Rysst tar utgangspunkt i Robert Putnams teori (Putnam, 2001) om sosial kapital som «connections among individuals». I «tilknytting mellom individer» er sosiale nettverk en viktig del. Rysst har utviklet konseptet med å foreslå at "normer for resiprositet og tillit" kan forstås som å være grunnpilaren i sosiale nettverk. Aktiviteter er veldig effektive brobyggere og har stor betydning for inkludering. Felles deltakelse i ulike aktiviteter fremmer inkludering i nærmiljøet.

Begrepet «samfunnskapital» av Robert Putnam (Putnam, 2001) knytter sosial kapital-konseptet mot frivillig sektor. Putnam snakker om sammenbindende og brobyggende sosial kapital. Nettverkene skaper samhold og gir en følelse av trygghet og tilhørighet blant medlemmene. Gjennom tilhørighet skapes bånd mellom mennesker som ikke deler samme kultur, religion eller identitet. Slike bånd er verdifulle fordi det styrker tilliten mellom individer som ikke er like og fører til solidaritet på tvers av økonomiske, etniske, religiøse og sosiale forskjeller. Dette viser integreringspotensialet som ligger i fritidsaktiviteter og frivilligheten. I et flerkulturelt samfunn finnes det flere kulturelle variasjoner. Med kultur menes her tanker, kunnskaper og ferdigheter som mennesker har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn. Etablering av tillitsfulle relasjoner mellom ulike aktører som møtes med gjensidig respekt og likhet i status, muliggjør byggingen av sosial kapital i et

samfunn (Eriksen & Sajjad, 2020). Konseptet av «interkulturell kompetanse» uttrykker evnen til å skape en felles forståelse mellom mennesker med flere sosiale identiteter. Denne kompetansen lar mennesker som har komplekse og sammensatte identiteter å samhandle med andre mennesker (Byram et al., 2002, s. 10). Michael Byram et al. identifiserer 3 komponenter i interkulturell kompetanse: kunnskap, ferdigheter og holdninger. Spesielt konseptet av holdninger skal være relevant i min studie. Det kan forklares med å vise respekt og være åpen, nysgjerrig og tolerant.

3.2.3 Deltakelsen

I sin inkluderingsmodell ser Haug på deltakelsen som en utfordring som skolen må løse for å kunne inkludere barn med spesielle behov (Haug, 2012). Det er ganske intuitivt å tenke på deltakelsen som en forutsetning for inkludering når det gjelder fritidsaktiviteter også. Deltakelsesnivå i fritidsaktiviteter synes å avhenge av flere kontekstuelle faktorer som for eksempel botid i Norge, grad av yrkesdeltakelse og språkferdigheter (Enjolras et al., 2012). La oss se hvilke teoretiske rammer som finnes rundt deltakelsen og hindring til deltakelse i fritidsaktiviteter.

Helt siden 80-tallet har forskning vist sammenhengen mellom livsstil og klasseposisjon. Sosiologen Pierre Bourdieu (1984) konkluderte at dette gjaldt også for idrettsfeltet. Bourdieu observerte at middelklassen drev regelmessig med idrett tre ganger mer enn arbeidsklassen. Et annet funn var at klasseforskjellene speiler valget av type aktivitetene på grunn av økonomi, kultur og tradisjon.

Ødegård mener at barrierene som minoritetsbefolkninger opplever i deltakelsen er «sammensatte, komplekse og knyttet til individuelle faktorer som for eksempel manglende språkferdigheter og økonomiske ressurser» (Ødegård, 2013, s. 50). Med andre ord, er det ikke etnisitet i seg selv som skaper hindringer, men en mer sammensatt og kompleks tilstand som kan kalles for «manglende sosioøkonomiske ressurser». Denne tilstanden ble analysert i rapporten fra *Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor* (Enjolras et al., 2012) som viser flere nivåer av barrierer for deltakelse i frivillige organisasjoner. På individnivået kan begrenset økonomi i barnas familie være problemet. Hos barn og unge med minoritetsbakgrunn, kan språket også være en barriere i tillegg til manglende kjennskap til

det norske frivillighetstradisjonen. På organisasjonsnivået kan barrieren ligge i mangel på ressurser, kompetanse, kultur og legitimitet hos den enkelte organisasjon. På systemnivået ser man på infrastruktur, demografi-bosetting, geografi og muligheter for samarbeid mellom relevante aktører som barrierer. Funnene om barrierene til deltakelse som kan tilskrives selve organisasjoner er spesielt relevant for denne oppgave. Enjolras et. al. (2012) tar i betraktning fire ulike etniskheterogene lokalsamfunn og identifiserer disse barrierene knyttet til organisasjonene. Dette omfatter organisasjonskultur, organisasjonsressurser, rollemodeller og ildsjeler, samtidig tilgang til lokale nettverk (s. 90). Disse faktorene henger sammen og kan kalles for «organisasjonenes kapasitet». Det er i lokale kontekster at organisasjonene har muligheten til å innføre endringer til å øke deltakelsen. Dette kan kreve en endring i organisasjonskulturen. Sannsynligvis kreves det en del kompetanser som kulturkompetanse for å mobilisere ulike grupper foreldre. Det kreves et nettverk, pedagogisk kunnskap og formelle kompetanser for å, for eksempel, søke midler. Lederne skal være gode rollemodeller og hvis organisasjonen ønsker å bli mer mangfoldige, burde man rekruttere lederne og trenere med forskjellig bakgrunn inn til organisasjonen. Rapporten (Enjolras et al., 2012) konkluderer at å rekruttere voksne med minoritetsbakgrunn i organisasjonsledelsen bidrar til å skape tillit og trygghet for andre foreldre og barn.

Familien hvor barna vokser opp er relevant for deltakelsen. Det forutsetter for eksempel at foreldrene følger opp beskjeder og tilrettelegger for at barna møter opp til fritidsaktiviteter. Ofte har familier med svak økonomi ekstra belastningsfaktorer. «Sårbare familier grunnet psykiske eller sosiale vansker blant foreldre, er også et hinder mot en aktiv fritid for barn og unge» (Ødegård, 2014, s. 79).

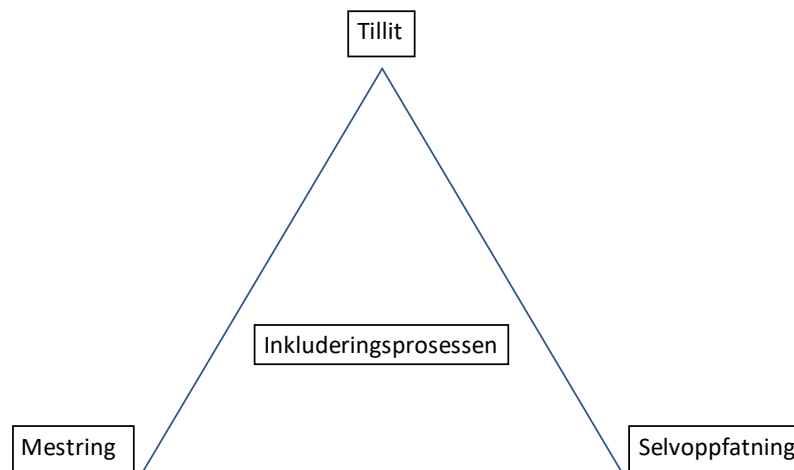
3.2.4 Medvirkning

Akkulturasjonsmodellen av psykologen John W. Berrys (Berry, 1997) viser til integrasjon som en toveis-prosess som krever tilpasning og endring både fra minoritet og majoritet. Dette innebærer at majoritetssamfunnets institusjoner må være åpne for å endre seg for at minoriteten kan finne sitt medvirkningsrom. En organisasjon som ønsker å drive med integrasjonsarbeid må være villig til å endre seg (Ødegård, 2014). I dette ligger noen begrensninger i organisasjonenes bidrag til lokal integrasjon. Mange frivillige organisasjoner

har lange historiske røtter. Wollebæk og Selle (2000) mener at frivillige organisasjoner forandrer seg tregt fordi de er mindre utsatt for press fra utsiden og organisasjonens framtid er bestemt av medlemmene og deres interesser. Forutsetninger skal være organisasjonens endringsvilje for å kunne komme i møte med lokalsamfunnet og tilgjengelighet av støtte fra statlige og lokale myndigheter, både økonomisk og normativt.

Som sagt, å gi medvirkningsrom til minoriteter er veldig viktig. Dette gjelder alle deltakerne, ikke bare de med minoritetsbakgrunn. *Fritid med bistand* av Anders Midtsundstad er en metodikk for å inkludere barn og unge med spesifikke behov i fritidsaktiviteter ved bruk av brukermedvirkning (Midtsundstad et al., 2022). Perspektivet er at barna som trenger hjelp for å kunne delta i aktivitetene, skal «normaliseres» etter hvert i deltakelsen gjennom mestring. Det vil si at selve aktiviteten ikke er tilrettelagt til deltakelsen av barna med spesielle behov. Nøkkelen ligger i å etablere et samarbeid med organisasjonen for å legge forholdene til rette (s. 21). Metoden *Fritid med bistand*, forkortet som FmB, gir «full deltakelse og likestilling» og ble teoretisert på slutten av 90-tallet. Basert på normaliseringsteorien, gjaldt den i første omgang utviklingshemmede hvor alle har rett til normale levekår og tjenester for å kunne delta i samfunnet. Metodikken bygger på Wolf Wolfensberger devalueringssprosess-teori (sitert i Midtsundstad et al., 2022). Ifølge teorien blir de svake gruppene i samfunnet utestengt fra normal velferd og fra å ha aktive sosiale roller, som gjør at de blir mer og mer devaluert. Flest mulig bør integreres mest mulig som verdsatte personer i samfunnet. I denne teorien får frivilligheten stor plass siden det offentlige aldri kommer til å nå normaliseringsmålet med mindre frivilligheten involveres. Metoden FmB baseres på «empowerment», som handler om å bli styrket for selv å kunne handle (s. 28).

I løpet av de siste 20 årene har FmB- metode hjulpet frivilligheten i samarbeid med kommunene å løse flere utfordringer. Metoden innebærer å kartlegge brukernes ønsker og behovene. På denne måten får mennesker med ulike behov støtte til å komme seg inn i en selvvalgt fritidsorganisasjon. FmB-metoden sikrer den enkelte deltaker stabile mellommenneskelige relasjoner og sosiale tilknytninger som har stor betydning i inkluderingsprosessen (s.40).

Figur 2 Perspektiver på inkluderingsprosesser (Midtsundstad et al., 2022)

Modellen i figur 2. (Midtsundstad et al., 2022, s. 48) viser de tre sentrale aspektene av metodens forståelse av inkluderingsprosessen. Disse er tillit, mestring, og selvoppfatning, og har inkludering som mål. For saksbehandleren i møte med deltakerne som får tilbud om å finne en fritidsaktivitet med FmB-metoden, er det viktig å sette seg inn i den enkeltes situasjon. Et grunnleggende element er å sikre engasjement i lag og organisasjoner (s. 80). Resultatet er veldig avhengig av måten man ble møtt med på selve aktiviteten. Årsaken til vellykket inkludering ved hjelp av FmB er koblingen mellom personlige interesser og organisasjonen. For mennesker i en vanskelig situasjon kan uformell kontakt og støtte i sosiale omgivelser (sosial kapital) være vel så viktig som profesjonell hjelp (Midtsundstad et al., 2018, s. 32).

Trine B. Gausland velger innvandrerperspektivet i bruk av FmB-metode (Gausland, 2018). Når skole, barnehager, språk, sosiale koder og normer skal læres og arbeid skal finnes, blir gjerne fritidsaktiviteter nedprioritert. Det er derfor viktig at sosialarbeiderne tar en samtale om betydning av at barn og unge deltar på fritidsarenaer, og hvordan dette bidrar til økt sosial kompetanse (s. 41). Gausland beskriver erfaringen med å bruke FmB metode, i et prosjekt i Sola kommune som involverte 10 barn mellom seks og atten år med innvandrerbakgrunn. Frivillige lag og organisasjoner er de viktigste samarbeidspartnerne og rollen av fritidsveileder er skapt. Fritidsveilederen skal veilede deltakeren i valg av en fritidsaktivitet i samarbeid med de frivillige aktivitetslederne. Evalueringen av prosjektet viser at utfordringene for innvandrerfamiliene i møte med det organiserte fritidsaktivitet har flere aspekter. Sosial kompetanse må opparbeides, økonomien skal bygges opp og man skal lære hva som er forventet. Hvordan man blir tatt inn av organisasjonen eller

aktivitetslederen spiller en stor rolle for at man skal føle seg ønsket og satt pris på. Samtidig, skal ikke alt forklares med kulturforskjell. De er individer som tar ulike valg og handler på ulike måter (s. 59). Gausland konkluderer at aktivitetsansvarliges engasjement, bevissthet og holdningen til inkludering er av stor betydning i selve inkluderingsprosessen. Dette kan være utfordrende siden aktivitetsledere må ha fokus på aktiviteten og ikke bare på det sosiale. Inkludering og integrering er ikke organisasjonens ansvar alene, men et felles samfunnsansvar. Her trengs samspill mellom kommunalt ansatte, kommunens innbyggere og frivillige (s. 58).

3.2.5 Utbytte

Mahoney et al. (2004, s. 129) skiller mellom to nivåer på fritidsaktiviteter-effekter. På individnivå, representerer fritidsaktiviteter en viktig anledning til å utvikle barns mestringfølelse og definere egen identitet. Deltakelsen i aktiviteter stimulerer vurdering av ens talenter, verdier, interesser og plass i samfunnsstrukturen. Barna kan få utfolde seg på andre områder enn det skolehverdagen legger til rette for. I mer strukturerte arenaer for deltakelse, som på skolen, får barn og unge mindre frihet til å utforske og uttrykke sin identitet. I fritidsaktiviteter skal barn og ungdom kunne oppleve flere erfaringer som fører til refleksjon og utforskning, i aktiviteter som ikke krever akademisk kompetanse. For eksempel kan de bli bevisste sin egen fysiske styrke, oppleve empati, samspill osv.

På sosialt nivå, i fritidsarenaer finner barn og unge muligheten for å uttrykke egne meninger og bidra med medvirkning. I organiserte aktivitetskontekster dannes nye sosiale relasjoner. Her kan barna oppleve felleskap og tilhørighet i fritidsaktivitet-konteksten (Mahoney et al., 2004). Denne konteksten legger vekt på inkludering av alle medlemmer og opprettholder et sosialt miljø som anerkjenner, setter pris på og oppmuntrer til individuelle forskjeller i kulturelle verdier, kjønn, rase-etnisitet og seksuell legning. Fritidsaktiviteter representerer en beskyttelsesfaktor, som lærer barn og unge å delta i samfunnet og som formidler en ekte «demokratiskolering». På sikt kan de støttende relasjoner mellom ungdomsdeltakere og aktivitetsledere beskytte unge mot å utvikle sosiale og emosjonelle problemer (Mahoney et al., 2004, s. 124, 125).

Hele lokalsamfunnet drar nytte av vellykkede inkluderingsprosesser. Kommunene har ansvar for å tilrettelegge for inkludering av nykommere og skape en lokal integreringspolitikk.

Samtidig, er det intuitivt å tenke at hvis sivil samfunnet ikke er i stand til å ta imot de nye innbyggerne, så blir ikke inkluderingsprosessen vellykket. Nettopp frivilligheten skaper arenaer i nærmiljøet som blir til møteplasser. Ødegård observerer at det er ofte her som svakheten oppstår. Kommunene har ofte uklare eller manglende målsettinger eller strategier rundt frivillighet, integrasjon og familiepolitikk. I tillegg, er politikken i liten grad forankret hos aktører «på grasrota» (Ødegård, 2014, s. 153). Selv om det finns utallige eksempler på lokale initiativer som bidrar til nettverksbygging i lokale kontekster, er det myndighetenes hovedansvar å etablere nettverk, ifølge Ødegård.

3.3 Bruk av Haug-modellen i denne studien

Modellen (Haug & Bachmann, 2007) krever at alle de fire nivåene i forvaltning som finner sted i den vertikale aksene blir tatt med i analysen for å kunne konkludere om skolen er inkluderende. I denne studien har jeg ikke ambisjon om å bestemme om fritidsaktiviteter i regi av frivilligheten i hele Norge er inkluderende. Jeg skal kjøre en analyse på lokalnivå, med et representativt utvalg av organisasjonene som selv skal vurdere om aktivitetene som de står for er inkluderende eller ikke. De skal selv definere hva de legger inn i de fire utfordringer: felleskapet, deltakelse, medvirkning og utbytte. Undersøkelsen ser på hvordan organisasjonene tilrettelegger for felleskapet, og hva de legger inn i dette begrepet. Hva er det de tenker på når jeg ber dem om å snakke om deltakelse, eller verdien av medvirkning. Eller om det er noe utbytte for selve barna eller nærsamfunnet i gjennomføringen av aktivitetene. Gjennom intervjuene har jeg prøvd å la informantene sette egne ord på strategien til å skape inkludering og om de har en strategi i det hele tatt. Inkludering kan være en naturlig konsekvens av deltakelse siden barna deler på samme interesse, noe som kan gi grunnlag for at de får en tilknytting til hverandre. Det som er interessant er å se om dette skjer helt tilfeldig eller om organisasjonene inkluderer bevisst barn med flerkulturell bakgrunn. Er «dørene er åpne for alle» en tilstrekkelig strategi?

Jeg skal derfor bruke en forenklet versjon av modellen. Jeg ønsker ikke å ta en vurdering av hele bildet, men er en stikkprøve i Stavangers organisasjonsmiljø.

I de forrige kapitlene gikk vi gjennom planer som setter inkludering i fritidsaktiviteter på agendaen. Vi har sett hvordan både IMDI og paraply-organisasjoner som DNT (Den Norske

Turistforening) og Idrettsrådet viser veien. Stavanger kommunes tiltak og verktøy ble også illustrerte. Vi kan konkludere med at de to første elementene i vertikalaksen er ivaretatt. Den siste, «elev atferd og opplevelse» er utelukket fra denne studien. Jeg valgte å legge vekt på selve «leverandørene» av aktivitetene, som i original modellen heter «Skule og klasse – praktisk handling». Da blir modellen tilpasset denne undersøkelsen som vist i bilde nr. 3.

	Felleskapet	Deltakelsen	Medvirkning	Utbytte
Praktisk handling i fritidsaktiviteten				

Figur 3 Inkluderings- modell tilpasset fritidsaktiviteter basert på Haugs modellen (Haug & Bachmann, 2007; Aadland, 2010).

En relevant refleksjon er at Haugs modell i utgangspunktet er tenkt for å skape større inkludering av barn med spesielle behov på skolen. Haug konkluderer at utbyttet for elevene som har spesialundervisning er avhengig av spesialpedagogisk kompetanse i skolen. Det vil si at modellen fungerer enn så lenge pedagogene på skolen har en forståelse for og kompetanse på inkludering. Hvis vi endrer «skolen» med «fritidsaktivitet» og «spesialkompetanse» med «interkulturell kompetanse», så kan vi lage en hypotese at inkludering i fritidsaktiviteter er avhengig av interkulturell kompetanse hos aktivitetslederne og hos ledelsen i organisasjonen. Denne hypotesen er spennende og ble undersøkt i intervjuene. Det ble ikke spurt direkte om hvilket nivå av interkulturell kompetanse som finnes blant lederne i organisasjonen. Dette er noe som jeg har prøvd å måle ved å stille oppfølgingsspørsmål når det har vært naturlig i dialogen om eventuelle tilpasninger av aktivitetene i retning av større inkludering av barn med flerkulturell bakgrunn. Svarene bærer selvfølgelig preg av hvilken forståelse informantene hadde av andre kulturer.

3.4 Oppsummering

I tillegg til en integreringsarena, kan deltakelsen i fritidsaktiviteter tenkes som målestokk til integrasjon (Ødegård, 2014, s. 7). En person kan defineres som virkelig integrert hvis han bidrar som frivillig i egne eller barnas fritidsaktiviteter. Lag og organisasjoner er sosiale

arenaer med potensiale for å bygge nettverk og skape tillit og samhandling mellom individer og grupper. Et av de sentrale spørsmålene i dette resonnementet er i hvilken grad det tradisjonelle organisasjonslivet gjør seg tilgjengelig for innvandrergupper. Målet med dette spørsmålet er å evaluere tilpasningsevner og endringsvilje hos det tradisjonelle organisasjonssamfunnet. Etniske minoriteter er underrepresenterte i den delen av sivilsamfunnet som er mest aktive i beslutningsarenaer, som for eksempel politikken. Lokalmiljøet er uten tvil en arena for å øve seg på demokrati, samfunnsdeltakelse og integrasjon (Wollebæk et al., 2000). Sivilsamfunnets organisasjoner i nærmiljøet er sentrale i byggingen av felleskap og har samme rollen som menighetene pleide å ha tidligere. Brobyggende kapital- nettverk og tillit mellom ulike grupper og organisasjoner er en avgjørende forutsetning for integreringsprosess. Vi har også sett at litteraturen beskriver behovet hos organisasjoner for en helhetlig politikk på integrasjon og trenger en avklaring til hvilken rolle de skal ha i dette. Integrasjon er en toveis-prosess. Noe må derfor forandres i måten sivilsamfunnet fungerer på for å gi plass til nye grupper. Dette må speiles i organisasjonsstrukturen som må ta det strategiske valget av å inkludere innbyggerne med flerkulturell bakgrunn i ledelsen av organisasjonen.

4 Metode

I dette kapittelet skal jeg presentere prosessen i mitt arbeid med denne oppgaven og metodikken som jeg har valgt for å gjennomføre den. Etske valg jeg har tatt i forskningsprosessen og refleksjoner rundt dem blir også presenterte.

4.1 Kvalitativ metode

Studien er gjennomført med en kvalitativ metode. Målsetningen med å bruke en kvalitativ metode er å oppnå en forståelse for sosiale fenomener. Kvalitative tilnæringer kan knyttes til fortolkende teorier som fenomenologi, hermeneutikk og symbolsk interaksjonisme (Thagaard, 2009). Mer presist valgt jeg en fenomenologisk forståelse. Dette begrepet peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra informantens egne perspektiver og vilje til å beskrive verden slik den oppleves. Fenomenologisk tilnærming tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen. Virkeligheten beskrives ut fra den forståelse som deltakerne i forskningen oppfatter den (Kvale et al., 2015, s. 45). Denne metoden innebærer å betrakte prosesser og meninger som ikke kan måles i frekvenser eller kvantitet. Presisjonen i beskrivelsen av deltakerens livsverden motsvarer de målbare data som samles i kvantitative målinger (s. 45). Kvalitative problemstillinger brukes for å kunne nå en analytisk forståelse av sosiale fenomener. I denne oppgaven skal den kvalitative problemstillingen føre til en bedre forståelse av fritidstilbudet gjennom beskrivelsen av hvordan deltakerne opplever det og dens tilpasningsevner i et stadig mer flerkulturelt samfunn.

Gjennom en fortolkende fenomenologisk analyse oppnår man innsikt i hvordan deltakerne i forskningen forstår fenomenet. Resultatet er hypoteser som er forankret i en teoretisk ramme. Å etablere en god dialog med informantene, stille gode spørsmål og være lyttende er en viktig forutsetning. Formålet med intervju er å få omfattende informasjon om hvilke perspektiver informantene har på tema som ble tatt opp (Thagaard, 2009, s. 95). Gjennom intervjuene blir det etablert en tett kontakt mellom deltakeren og forskeren som bruker seg selv som et middel for å få informasjon (Thagaard, 2009, s. 13). Gjennom semistrukturerte intervjuer får man innblikk i hvordan deltakerne i undersøkelsen opplever og reflekterer over problemstillingen. Og dette ut fra sin hverdag. Et semistrukturert intervju gir rom for å stille

oppfølgingsspørsmål og gir forskeren stort handlingsrom for å hente mer informasjon. Temaene for intervjuet som forskeren skal ta opp er definert på forhånd, men forskeren kan følge deltakerens fortelling uten å risikere at de sentrale spørsmålene ikke blir besvarte (Thagaard, 2009, s. 98).

Fortolkning av svarene har stor betydning i kvalitativ forskning (Thagaard, 2009). Tolkning og analyse kan sees som to sider av samme prosess fordi vi ikke kan beskrive og kategorisere informasjon uten å tillegge hendelsene en mening (s. 37). Analysen av verbale uttrykksformer gir relevant informasjon til forskeren i etterkant av intervjuet. Min analyse skal ha en hermeneutikk- vitenskapsteoretisk tilnærming som fortolkende teoretisk retning. Jeg skal fortolke informantens setninger gjennom en fordypning av meningsinnhold og ikke gjennom en ren tekstanalyse. Ifølge hermeneutikkens tolkningsteori finnes det et flertall av sannheter siden fenomener kan tolkes på mange nivåer (Gadamer & Holm-Hansen, 2010). Meningen kan bare forstås i lys av sammenhengen mellom det vi studerer og konteksten. Forskeren får en dypere forståelse av fenomenene ved å pendle mellom virkeligheten og tolkning som selve informantene gir av sine egne handlinger. Tolkningen som forskeren gir av den symbolske betydningen av handlingen, innebærer en dobbelthermeneutikk. Forskeren skal tolke en tolkning av fenomenet, og ikke bare fenomenet i seg selv. Siden jeg jobber daglig med frivillige organisasjoner og tilrettelegging for større rekruttering, har jeg en god innsikt i meninger som dannes. Både basert på faglig kompetanse og erfaringer. Disse representerer fordommer i min forståelsesprosess. Fordommer kan være nyttige når de er bevisste og «produktive» (Gadamer & Holm-Hansen, 2010, s. 334) og kan korrigeres med utgangspunkt i nye observasjoner. Faktisk er fordommene forutsetninger for fortolkning av budskapet. Ved å sette budskapet inn i de meningsrammer man har fra før av, oppnår man forståelse og mening kontekstualiserte i lys av helheten. Denne vekslingen mellom del og helhet, tekst og kontekst, er kjent som «den hermeneutiske sirkel» og er kjernen i en hermeneutisk tilnærming (Gadamer 2010 sitert i Fretheim, 2011, s. 35). Tolkning starter med at forforståelser byttes ut. Tolkingsmodellen handler om å stille de riktige spørsmålene til konteksten.

4.2 Datainnsamling

Intervjuundersøkelser var et naturlig valg siden det dreier seg om personers opplevelser, synspunkter og selvforståelse. Metoden som ble brukt er semistrukturerte intervjuer. For meg har vært lett å kartlegge, velge og etablere kontakt med nøkkelpersoner i organisasjonene. Som ansatt i Stavanger kommune er jeg involvert i flere tilskuddsordninger rettet mot barn og ungdomsorganisasjonene. Alle de jeg har kommet i kontakt med har takket ja til å bli intervjuet og har uttrykt interesse for tematikken. Materialet som ble samlet gjennom intervjuene kan vurderes som ekte og ufiltrert. Relasjonen til meg som forsker ville jeg beskrive som ærlig. Man kan si at jeg har brukt meg selv som et middel for å få informasjon (Thagaard, 2009, s. 13). Alle organisasjonene er forskjellige og hver informant svarer ut fra sitt synspunkt. Et semistrukturert- intervju representerer et fleksibelt verktøy for å gi informantene rom til å uttrykke seg om organisasjonens særegenhet.

Det ble gjennomført i alt 8 intervjuer i perioden september til november 2022. Intervjuene ble fysisk gjennomført hos selve organisasjonene, med unntak av ett som ble gjennomført digitalt. Det var ganske naturlig å møte informantene i egen organisasjon da de aller fleste informantene er frivillige i organisasjonene i tillegg til sin fulltidsjobb. Jeg har prøvd å ta vare på den positive innstillingen til deltakelse i undersøkelsen ved å ikke skape ekstraarbeid for dem og ikke misbruke deres fritid.

Intensjonen var å nå dem som jobber i hverdagen med inkludering og som kjenner godt til aktivitetene og målgruppen. Informantene er i hovedsak ledere i organisasjonen med ansvar for aktiviteter og målsetninger. De er ansvarlige for rekruttering av nye medlemmer og kommunikasjonsstrategi. De er kanskje ikke direkte involverte i gjennomføringen av aktivitetene, men kommer i direkte kontakt med barn og unge og deres foreldre, for eksempel ved å lede dugnadsarbeid. Informantene har ulike inkluderingskompetanser, og dette kommer frem i intervjuene.

Den har vært av stor fordel med kunnskapen i organisasjonsmiljøet for å velge organisasjonene som ble inviterte inn i studiet. Det endelige utvalget av organisasjoner ble utformet underveis parallelt med fortløpende vurderinger. Ikke alle intervjuene som ble gjennomførte er tatt med i oppgaven. To organisasjoner hadde en grunnleggende forskjell i målgruppe og type aktivitet sammenlignet med de andre seks. Den ene organisasjonen

retter aktivitetene hovedsakelig mot innvandrerfamilier og ikke barn. Barna er derfor ikke den primære målgruppen, men en del av den. Hos den andre var aktivitetene ustrukturerte og deltakelsen ikke regelmessig. Opplegget kan defineres som en «åpen møteplass» hvor de voksne er til stede, og hvor aktivitetene i stor grad er preget av deltakernes medvirkning. Det ble vurdert at disse to organisasjonene representerte et for stort avvik sammenlignet med til de andre 6 som er mer homogene både i målgruppen de når og graden av medvirkning fra deltakerne.

I intervjuene har vi tatt i bruk en intervjuguide (se vedlegget nr.1) som er strukturert rundt fem hovedtema:

- selvevaluering av graden av mangfold i organisasjonen
- utfordringer i inkluderingsarbeidet i organisasjonen
- grunnen til mindre deltakelse blant flerkulturelle barn
- muligheten for større innsats for å rekruttere bredere
- gjennomgang av Haugs integreringsmodell og hvordan den iverksettes i egen organisasjon.

Inkluderingsmålsettinger, barrierer og muligheter for inkludering er derfor hovedtematikene. Disse gir muligheten for å utvide samtalen, supplere med fortelling av eksempler, sammenligning med andre organisasjoner osv. Allerede i første intervjuet registrerte jeg at det var mest naturlig å begynne med spørsmål markert med nr. 2 i intervjuguiden fordi det er det mest faktabaserte. Dette ga informanten et godt utgangspunkt for å uttrykke sin egen mening om inkluderingsstrategien og utfordringene knyttet til dette. Derfor bestemte jeg at det var lurt å spare Haugs-modellen til slutt for å la deltakerne oppsummere det som ble sagt og eventuelt supplere med det som ikke ble dekket i detaljer. Intervjuene varierte fra 40 til 75 minutter, og varte i gjennomsnitt i 55 minutter. Ingen intervju ble tatt opp. Disse intervjuene ble transkribert av meg selv kort tid etter intervjuene ble gjennomført.

En annen endring i forhold til den opprinnelige planen er metodikken jeg hadde bestemt å bruke. Siden jeg har stor kompetanse på fritidsaktiviteter og har muligheten til å etablere et positivt samarbeid med organisasjonene, var action forskning en interessant mulighet.

Dessverre tillot ikke tidshorizonten å følge med eventuelle endringer i inkluderingsstrategier hos organisasjonene. Derfor ble det valgt en kvalitativ metode med semistrukturert intervju.

4.3 Organisasjonsutvalg

I utvalget av organisasjoner har jeg lagt vekt på variasjon av type aktiviteter. Alle aktørene er frivilligbaserte organisasjoner, med en demokratisk oppbygging. Et mål for valget av organisasjoner var å fange opp organisasjoner som representerte ulike felt innen fritidsområdet. Alle organisasjonene som ble intervjuet er medlemsbaserte. Det er også viktig å huske at det er stor forskjell i størrelsen på organisasjoner og antall barn som deltar. En vanlig oppdeling mellom organisasjonstyper er idrett/ikke idrett. Dette er ikke en god tildeling fordi samme organisasjon kan drive med begge typer aktiviteter. De organisasjonene som deltok i studien er nokså representative for de ulike typer aktiviteter. Inndeling av frivillige organisasjoner i kategorier ut fra typen aktivitet de tilbyr er ganske vanlig. *Ungdata* deler organisasjonene inn i seks kategorier: idrett, fritidsklubb/ungdomshus/ungdomsklubb, religiøs forening, korps/ kor/ orkester, kulturskole/musikkskole, annen organisasjon (Ungdatasenteret & KORUS Stavanger, 2022). I denne undersøkelsen har jeg måttet velge en mer grovmasket inndeling av organisasjoner gitt rammene i prosjektet. Likevel har jeg sørget å fange opp de mest sentrale organisasjonstypene for målgruppen. Jeg skiller mellom fem hovedtyper av organisasjoner: «friluftsliv», «idrett», «kultur», «livssyn» og «samfunn». Disse er de samme kategoriene som Ødegård bruker i boken *Felleskap og forskjellighet* (Ødegård, 2014). Som sagt, opererer ofte samme organisasjon i flere områder, og enkeltorganisasjoner kan ha aktiviteter som passer innen flere kategorier.

Kategori	Kommunedel
1- Idrett	Bydekkende
2- Minoritet/samfunn	Badedammen/Storhaug
3- Kultur	Storhaug/bydekkende
4- Friluftsliv	Bydekkende
5- Idrett	Byhaugen/Tasta
6- Idrett/livssyn	Eiganes

Figur 4 De 6 organisasjonene involverte i studiet som representanter av typer organisasjoner og lokalisering i kommunedelene.

I utvalget av organisasjonene må det tas hensyn til hvordan helheten av organisasjonene er satt sammen. Idretten representerer samlet mer enn halvparten av alle aktivitetene i Stavanger kommune. I Stavanger er 160 idrettsorganisasjoner organiserte under Idrettsrådet. Organisasjonene som får støtte av Stavanger kommunen og som ikke er organiserte under idrettsrådet er 64. Derfor valgte jeg å ha flere organisasjoner som representanter fra kategorien «idrett».

4.4 Geografi og variabler

Alle organisasjonene som er med i studiet er lokaliserte i Stavanger kommune og barna som deltar i aktivitetene bor i Stavanger kommune. I figur 3 finner man en oversikt av alle organisasjonene som deltok i forskningen og i hvilken kommunedel de er lokaliserte. Deltakerne barn som bor i nabokommunene representerer et unntak som ikke har noen vesentlig betydning for oppgaven. Stavanger regnes som en stor by, noe som har relevans i studiet fordi dette sikrer variasjon og tilgjengelighet av aktivitetene i de alle fleste kommunedelene. Jeg har intervjuet organisasjonene lokaliserte i tidligere Stavanger kommune, det vil si før sammenslåingen med Finnøy og Rennesøy kommuner i 2020. Ingen av de organisasjonene som jeg har snakket med er aktive i de nye kommunedelene Finnøy og Rennesøy. På denne måten er sentral lokalisering lik for alle organisasjonene siden alle kan nås med offentlig transport på en enkel måte. Tilgjengelighet blir derfor ikke en variabel det er tatt hensyn til.

Jeg har intervjuet organisasjoner som har bydekkende aktiviteter. Det vil si med aktiviteter som foregår i flere kommunedeler, og organisasjoner som er tett knyttet til lokalmiljø med sin styrke i et dypt forankring i lokalsamfunnet. En relevant distinksjon for analysen er om organisasjonene er bydekkende eller tilbyr et lokalforankret tilbud.

Levekår i de forskjellige bydelene er også et relevant aspekt i analysen. Kommunedelene som er tatt med i undersøkelsen skårer forskjellig på levekårsundersøkelsen i Stavanger kommune. I levekårsundersøkelsen fra 2018 er lavinntektshusholdninger definert som husholdninger som har en samlet inntekt som ligger under 60% av medianinntekten i befolkningen i kommunen. Storhaug er den kommunedelen med «størst utfordring» med «barn i lavinntektshusholdninger» (Stavanger kommune, 2018). Ved Badedammen, som er

en del av Storhaug bydel, er andelen barn i lavinntekt 41%. Byhaugen er en del av Tasta kommunedel og skårer gjennomsnittlig ganske bra i forhold til barnefattigdom. Byhaugen representerer et unntak og her er andel barn som bor i lavinntektsfamilier 24%. Vi har også intervjuet en organisasjon som ligger i Stokka, en del av Eiganes og Våland kommunedel, hvor barnefattigdom ligger under 5%. Sunde i Madla kommunedel ligger helt i midten med 10%. Utvalget av bydelene dekker dermed hele spekteret av husholdninger.

4.5 Analyse

I analysen har jeg tatt hensyn til organisasjonenes kategorier som er knyttet til type aktivitet. Dette skal være nyttig for å identifisere mønstre og definere i hvilken grad aktivitetstypen har med inkludering å gjøre. På tvers av kategoriene ble det vurdert en rekke faktorer som er relevante i forhold til den teoretiske rammen jeg har etablert. Det gjelder for eksempel interkulturell kompetanse blant aktivitetslederne og vilje til å endre på etablerte praksiser. Til slutt ble det gjort en evaluering av de faktorer som virker mest relevante og som forsterker hverandre.

4.6 Ethiske problemstillinger

Som tidligere nevnt, er alle deltakerne i intervjuene personer jeg ofte kommer i direkte kontakt med i jobben min. I mange tilfeller er deltakerne arrangører av aktiviteter som er avhengige av midler jeg er involvert i saksbehandlingsprosessen, ofte som saksbehandler. Dette setter meg og dem i et potensielt ubalansert maktforhold. Deltakerne kunne for eksempel bestemme seg for å være mer forsiktige når de snakker om mangfold. De kunne også gi noen svar for å understreke hva de tror jeg er mest opptatt av, nemlig inkludering og lavterskel deltakelse. Fra min side var jeg bevisst denne mulige dynamikken og har gjort mitt beste for å ha en nøytral holdning til svarene jeg fikk. Å være bevisst maktforhold og stereotyper mellom intervjuer og informantene er nøkkelen for å få underliggende strukturer fram i lyset (Gadamer & Holm-Hansen, 2010). I intervjuene var jeg bevisst at for å nå ekte forståelse, må jeg kjenne min forståelse av fenomen. Som et eksempel, i samtalen med lederen av minoritetsorganisasjonen, var jeg spesielt bevisst om maktforholdet mellom oss. Deltakeren er en representant av en kulturell minoritet i byen og jeg representerer en

institusjon. Fordommer knyttet noen spesifikke minoritetsgrupper, og stereotyper om institusjoner kunne føre til en uønsket dikotomi «oss»- «dem» og en ultra forenklet representasjon av andre (Cristoffanini, 2004).

4.7 Personvern og anonymisering

I denne oppgaven har jeg fulgt alminnelige etiske standarder for samfunnsforskning. Alle deltakere har fått informasjon om formålet med undersøkelsen og hva deltakelse innebærer. De har fått muntlig informasjon i forbindelse med intervjuet og skriftlig informasjon per e-post i etterkant (se vedlegget nr.2). På infoskrivet ble det forklart hvordan jeg ville behandle, oppbevare og slette opplysningene som ble samlet inn og hvilke rettigheter man har som deltaker i et forskningsprosjekt. Prosjektet er godkjent av *Norsk senter for forskningsdata* (se vedlegget nr.3). Materialet er anonymisert. Organisasjonene ble nummererte fra 1 til 6 og jeg referer til dem med assosierte tall. I de tilfellene jeg bruker sitater oppgir jeg ikke organisasjonsnavn, men referer til hvilken frivilligorganisasjon informantene tilhører, ved hjelp av assosierte tall. På denne måten er organisasjonene ikke gjenkjennelige. Dette for å bevare anonymiteten til informantene. Samtidig gir jeg leseren den nødvendige informasjonen for å kunne følge resonneringen. Type aktivitet, lokalisering av aktivitetene er relevante elementer i analysen og det blir derfor feil å ikke se data i lys av disse opplysningene. I tillegg ble deltakerne på intervjuer oppfordret til å ikke fortelle om spesifikke barn. Selv om det kan være mulig for noen som er godt kjent med fritids-miljø i Stavanger å identifisere hvilke organisasjoner som har deltatt i studiet, er ingen sensitiv informasjon oppgitt.

Opplysningene om innvandrerbakgrunn til barna som deltar i aktivitetene er basert på det som selve aktivitetslederne i organisasjonen har lagt merke til. Det står ikke noe spørsmål om etnisk eller kulturell bakgrunn på påmeldingskjema til aktivitetene. Derfor er beregning av antall barn med flerkulturell bakgrunn basert på inntrykket som aktivitetslederne får på grunnlag av språklig kompetanse hos barn og foreldre, utseendet, etternavn og lignende elementer.

Jeg har valgt å informere leseren om at studiet foregår i Stavanger. Dette gjør jeg bevisst for å ikke påvirke relevansen i studiet som tar i betraktning en rekke kjennetegn av denne byen.

Som nevnt over, er Stavanger en stor by, med et helt unikt bakteppe av minoriteter på grunn av oljeindustrien som tiltrekker seg arbeidstakere med høy utdannelse fra industrialiserte land. Dette skaper en spesiell blanding av minoriteter som ikke er vanlig i en by som ikke er en hovedstad. Å kunne koble resultatene til Stavanger by, gir mer relevans til studiet. For å sikre at anonymisering var i tråd med deres forventninger har organisasjonene fått tilsendt utkastet av oppgaven til gjennomlesning. Respons fra gjennomlesing var positiv.

5 Drøfting av funn

I denne delen av oppgaven skal jeg drøfte funnene av den gjennomførte kvalitative undersøkelsen i lys av den teoretiske rammen. Først kommer jeg til å presentere innholdet av intervjuene. Organisasjoner er definerte etter hvilken type aktivitet de tilbyr, som idrett, samfunn, kultur, friluftsliv og livssyn. Deretter skal jeg se funnene i lyse av sosialkapital-teori, interkulturell kompetanse-teori og Haugs modell for inkludering.

5.1 Forskjellige typer strategier og effektivitet av tiltak til inkludering hos frivillige organisasjoner

I denne avsnittet oppsummerer jeg kort innholdet av intervjuene. Jeg skal beskrive så presis som mulig deltakerens livsverden som leder hans innstilling til inkludering.

5.1.1 Organisasjon nr.1. Idrett – gode intensjoner, begrenset kapasitet

Som første intervju har jeg besøkt lederen av en stor idrettsorganisasjon med omtrent 3 000 medlemmer. Av disse har rundt 5% utenlandsk bakgrunn. Dette er beregnet ut fra etternavn siden organisasjonen ikke samler informasjon om nasjonalitet og etnisitet. Tilbudet dekker hele byen.

Intervjudeltakerens innstilling til inkluderingsproblematikken er veldig tydelig. Intensjonen er at alle skal ha muligheten av å delta i opplæringen, uavhengig av bakgrunn og økonomi. Organisasjonens opplæringstilbud er beskrevet som et satt system, forhåndsdefinert, basert på tradisjoner og etablerte driftsmetoder. «Organisasjonen kan og skal ha en dialog med mangfold, men aktivitetene er ikke organiserte med mangfoldet som primær målgruppe» sier deltakeren. Flerkulturelle barn er underrepresenterte blant deltakerne i denne organisasjonen. Det samme gjelder for ledelsen og trenere. De «ikke- norske» barna som deltar kommer fra vestlige land og kulturer som har felles forståelse av viktigheten av fritidsaktiviteter og idrettsopplæring. Denne informasjonen speiler data om sosial ulikhet i deltakelse (Jacobsen et al., 2021). Det er fullt mulig å etablere et kurs med utgangspunkt i en forespørsel fra en kulturforening, som er tilrettelagt for spesifikke behov. Her referer

organisasjonslederen til grupper fra religioner som gjerne vil holde gutter adskilt fra jenter. Problemet for organisasjonen ligger i mangel på økonomiske og fysiske ressurser. Ledig kapasitet til idrettsanleggene er begrenset i kommunen. Å reservere anlegget for en spesifikk under-målgruppe er et valg som er vanskelig å forsvare. Å utelukke brukerne fordi anlegget er reservert til jenter fra et spesifikk land/religion som ikke kan trene sammen med gutter representerer en dårlig måte å bruke anleggene på. I tillegg kommer det økonomiske spørsmål om hvordan skal dette finansieres. De profesjonelle trenere må lønnes.

“Mangel på trenere med flerkulturell bakgrunn som kan representere minoriteter i klubben kan være en barriere” sier deltakeren. Intervjudeltakeren viser her bevissthet om at mangel på interkulturell kompetanse (Byram et al., 2002) er en barriere som må bygges ned.

Sentralt i intervjuet blir ansvar-tematikken. Derfor stilte jeg oppfølgingsspørsmål om hvem har ansvar for inkludering av flerkulturelle barn og unge i fritidsaktiviteter. Svaret var at det er et felles ansvar. Dette er i tråd med Putnams teori om sosial kapital (Putnam, 2001). Senere i intervjuet viser deltakeren tvil om at ansvaret på integreringsarbeid ligger hos idrettsklubbene. Faktisk, er det kommunen som er mest kjent med brukermiljøene og får derfor mest ansvar. Ansvaret ligger også hos selve brukerne som må vise interesse og søke opp informasjon ifølge informanten.

Lederen er bevisst at det finnes midler til inkludering gjennom fritidsaktiviteter, som for eksempel IMDI midler. Midlene dekker prosjekter, og ikke faste aktiviteter. Ifølge deltakeren fører dette til lite forutsiktbarhet. Samtidig er det arbeidskrevende å sette i gang et prosjekt. Samfunnsoppdraget knyttet til idrettslaget koster penger, bruk av ressurser, prioritering i fordeling av anleggene, og mye arbeidstid. I tillegg er det ikke garanti for en positiv respons fra målgruppen, siden dette er ikke noe de har spurt om, og det heller ikke er dokumentert behov for et slikt tilbud. Deltakerens refleksjoner rundt utbytte som utfordring i inkluderingsarbeid er at hovedoppgaven til klubben er å drive idrettsaktiviteter og konkurranser. Opplæring er bare en del av aktivitetene, og ikke hoved aktivitet. Med andre ord, finner klubben det ikke forsvarlig å tape penger for å ta dette samfunnsoppdraget.

Deltakeren i intervjuet mener at for å kunne tenke medvirkning, skulle det først og fremst etableres en møteplass hvor organisasjonene får høre om behovene hos flerkulturelle

barnefamilier. Organisasjonen mangler kunnskap om behovene, tradisjoner og livstil. Det burde skapes større kjennskap til «Hva ønsker flerkulturelle barn og foreldre? Hva trenger de at vi tilrettelegge for? Er det et særskilt tilbud?». Dette skal føre til en gjensidig forståelse og innsyn i deres behov samtidig som barnefamilier får en forståelse for hva som kan tilbys og hva klubben er eksperter på. Her problematiserer deltakeren medvirkningsprosessen, noe som er sentralt i *Fritid med bistand*-metodikken (Midtsundstad et al., 2022) .

Deltakeren opplever en skjev balanse i innsatsen som kreves av samfunnet og innsatsen som kreves av innvandrere i integreringsprosessen. For å øke deltakelsen må klubben gjøre en innsats for å ansette nøkkelpersoner, det vil si brobyggere som kan sette i gang medvirkningsdialog. Ifølge deltakeren, burde innvandrerne gjøre en innsats for å delta i de eksisterende tilbudene. Denne kommentarer motsier Ødegård (2014) og tanken at det er tilbudet som skal være inkluderende.

Større økonomiske rammer kan være til stor hjelp for å øke inkludering i organisasjonen. Det trengs mer kunnskap om hva målgruppen ønsker og en arena for dialog og felleskap. Noe ansvar ligger hos *Idrettsrådet* som burde skape en slik arena i samarbeid med kommunen. Idrett er et sunt virkemiddel for inkludering, men det må også være en genuin interesse fra flerkulturelle miljøer til å bli kjent med idrettsorganisasjoner. «Det er problematisk, men døren står åpen» konkluderer lederen. Innvandrerne har friheten til å velge fritidsaktivitetene. Ansvaret ligger hos foreldrene.

Ifølge denne første intervjuet, står organisasjonen klar til å tilpasse seg behovene hos flerkulturelle barnefamilier. De vil ikke sette i gang noen spesielle tiltak uten at det avdekkes et tydelig behov, eller at det kommer en «bestilling». Først må man jobbe mot familiene for å skape behovet og så kan man eventuelt tilrettelegge.

5.1.2 Organisasjon nr. 2. Med minoriteter på hjertet

Denne organisasjonen arrangerer aktiviteter for barn og unge med flerkulturell bakgrunn. 100% av deltakerne er flerkulturelle. En av de frivillige som leder aktiviteter er «etnisk» norsk. Alle de andre ledere er flerkulturelle. Dette er et bevist valg som skaper engasjement og interesse i målgruppen. Foreldrene vet at lederne er i stand til å løse deltakernes

utfordringer og tilfredsstillende sine behov. For eksempel, savnet minoritetsungdommer et fleksibelt tilbud for å spille fotball uten krevende trening eller ambisiøse turneringer. Her spiller deltakerne fotball som ren hobby. Selv om organisasjonen er åpen for alle, er ingen «etnisk norsk» barn medlem. At minoritetsorganisasjoner ofte skaper aktiviteter som ikke er relevante for majoritetsbarn bekrefter Ødegårds funn (2014).

Planleggingen av aktivitetene tar utgangspunkt i forståelsen for foreldrenes kultur og deres bekymringer. Første barriere for deltakelse i de «vanlige» aktivitetene er ofte fattigdom. Folk flest vet ikke om at det finnes midler til å få dekket kontingenten. I tillegg forventes det at foreldrene har en aktiv rolle. Den sosioøkonomiske situasjonen hos flerkulturelle hindrer deltakelse i de «norske» aktiviteter. «Moren har ofte flere barn, faren jobber døgnet rundt. Familien har ikke en fritidskultur i hjemlandet» forteller informanten. «Dette kan være grunnen til at fritidsaktiviteter ikke blir prioriterte». Deltakeren i intervjuet er også leder for organisasjonen, og lurte på om idrettslagene og andre organisasjoner er villige, eller har den nødvendige kunnskapen til å jobbe med inkludering. Det er viktig å ikke glemme at språket ofte er en barriere.

Denne organisasjonen har integrering som en del av strategien. Dette nås ved å ansette flerkulturelle. Alt er tilrettelagt for inkludering. Deltakeren mener at ansvaret for inkludering av flerkulturelle barn og unge i fritidsaktiviteter ligger hos kommunen som skulle sette krav til organisasjonene. Uansett viser organisasjonen å ha tatt ansvar for å gjøre inkludering til noe konkret, som skissert i sosialkapital- teori (Putnam, 2001).

En dyp forståelse av hva det betyr å være innvandrere i Norge er grunnlaget for integreringsarbeid, ifølge organisasjonsleder. Dette samsvarer Byrams interkulturell kompetanse-teori (2002). Medlemmene i denne organisasjonen er hovedsakelig muslimer. Generelt deltar de i mindre grad i fritidsaktiviteter. Foreldrene er opptatte av at barna får gode karakterer på skolen og får med seg gruppens religiøse verdier. Hele 90% av barn med muslimsk bakgrunn går på Koranskole fredag og lørdag. Foreldrene deres er ikke så opptatte at barna deltar i andre fritidsaktiviteter. Disse familiene er veldig religiøse, og religionen har en viktig rolle i hverdagen. Myndighetene oppfattes som en barriere og møtes med frykt og mistillit. Organisasjonslederen oppfatter en generell frykt for assimilasjon, det vil si foreldrene frykter at barna skal bli «altfor norske». Selv om organisasjonen tar hensyn til alle

disse aspekter, vurderer religiøse myndighetene aktivitetene som kontroversielle. Religiøse lederne, som organisasjonsleder kaller for «de som har makt», tilhører hovedsakelig den eldre generasjon og viser skepsis til alt som ikke er direkte knyttet til religionen.

Organisasjonen prøver å skape relevante tilbud for barn og unge i byen, kjenner godt til målgruppen, og tilpasser aktiviteter til dem som ønsker å delta.

I samtalen ble det drøftet «negativ sosial kontroll» som tema. Det ble i noen tilfeller opplevd ved at barn ville delta i organisasjonens aktiviteter, men foreldrene mener at dette strider mot de religiøse verdiene i menigheten. Ofte anerkjenner ikke statlige eller lokale myndighetene dette som et problem. Det er behov for brobyggere, som er godt kjent med problematikken og kan hjelpe til å løse konflikten med foreldrene. I samsvar med funnene i forskning (Erdvik & Ervik, 2022) er lederen bevist om viktigheten av rollemodeller.

«Familiene i organisasjonens nettverk opplever en annerledes familiedynamikk enn i tradisjonelle norske familier. Barna i dette miljøet får ikke velge egne fritidsaktiviteter». Organisasjonsledelsen har stor kompetanse i migrasjonsrelaterte utfordringer og deltar i «Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, RVTs». De alle fleste lederne i organisasjonen er sertifiserte eller skal få sertifisering i løpet av kort tid. Organisasjonen er preget av kunnskapsbasert ledelse og interkulturell kompetanse.

Brobygging er ett av slagordene i foreningen. Organisasjonens systematiske jobb for å bygge felleskapet for medlemmene har ført til gode resultater. Felleskapet er en av de fire utfordringer i Haugs inkluderingsmodell (Haug & Bachmann, 2007).

Ungene velger aktiviteter innenfor organisasjonens rammer. I dette miljøet er det vanlig at foreldrene har meninger om hva som er akseptabelt at barna deltar i. Så deltakelsen er avhengig av foreldrenes godkjenning for å kunne bli med. For eksempel, er det ikke enighet om kulturaktivitet som drama og musikk er tillatt av religionen eller ikke. Det gis begrenset plass til medvirkning fra barna i denne organisasjonen. Organisasjonen planlegger aktiviteter for barn og unge ut fra foreldrenes forventninger og ønsker. Dette for å unngå konflikt mellom barn, foreldrene og selve organisasjon. Her viser lederen til viktigheten av medvirkning, selv om det er foreldrene som er involverte i prosessen, ikke barna. Ifølge

Midtsundstad (2022) er de som skal delta i aktiviteten som skal involveres i medvirkningsprosess.

Alle har utbytte av organisasjonens jobb. Det bygges opp selvtillit og mestring hos flerkulturelle barn og et mangfoldig samfunn. Aktivitetslederne og de eldre barna er rollemodeller som motiverer barn til å gå videre med utdanning.

5.1.3 Organisasjon nr.3. Samfunnsoppdrag gjennom en kulturaktivitet

Den tredje organisasjonen jobber innen kultur. Denne organisasjonen arrangerer både sommerferie-aktiviteter, faste fritidsaktiviteter med undervisning i scenekunst med psykisk helse som fokus og åpne møteplasser. I ferieklubben med 80 barn er det vanligvis 15 - 20 barn som ikke er norske. Barna som deltar har bakgrunn fra hele verden, for eksempel kommer de fra Afrika, Asia og Europa. På scenekunstundervisning er 5 av 35 barn med flerkulturell bakgrunn. I åpne møteplasser er 6 av 30 barn flerkulturelle.

For styret i organisasjonen er det naturlig å tenke inkludering i utforming av aktivitetene. En av lederne er utenlandsk. Engelsk er mye brukt som språk under gjennomføring av aktivitetene. Dette fører til at barn og unge som ikke har norsk som morsmål trives og føler seg trygge. Med dette viser organisasjonen en visst vilje til å tilpasse aktivitetene etter målgruppens behov (Erdvik & Ervik, 2022).

Selve markedsføringen av tilbudet formidler viljen til å inkludere alle. Organisasjonen tilrettelegger for flerkulturelle ved, for eksempel å ha flere matalternativer. Men profilerer seg ikke som et tilbud for flerkulturelle. Selve tilrettelegging oppleves ikke som problematisk. «For eksempel, hvis ungdommene ønsker å besøke et svømmebasseng, så fikser aktivitetslederne det som er av behov for avskilte garderober og lignende» fortalt lederen i organisasjonen. Organisasjonen gjør en innsats for ikke å problematisere de spesifikke behovene. «Vi unngå alle merkelapper. Vi opplever at ofte overplanlegger man ting» sier organisasjonsleder. Ved å være mer spontan kan man bruke medvirkning i større grad og man klarer å endre ting på sparket. I organisasjonen er det stor bevissthet av viktigheten av medvirkning for å øke deltakelsen i tråd med *Fritid med bistand*-modell (Midtsundstad et al., 2022). Alle aktivitetene i regi av organisasjonen er gratis og derfor er de populære blant

flerkulturelle barn og unge. Organisasjonsleder er bevisst at kultur miljøet kan være ekskluderende på grunn av religion eller kultur knyttet til etnisitet. Organisasjonen har aldri hatt deltakere som trenger noen spesiell tilpasning eller som bruker religion-relaterte plagg som hijab eller burka. I løpet av treffene er det rom på debatt og det tas opp tøffe temaer som vold i familien og selvskading.

Organisasjonslederen mener at «ansvar for inkludering av flerkulturelle barn og unge i fritidsaktiviteter ligger hos samfunnet, i enighet med Putmans sosialkapital- teori (Putnam, 2001). «Inkludering er et samfunnsoppdrag for alle ledd, og som alle mennesker ut fra sitt ståsted må jobbe med hver dag» sier deltakeren. Som organisasjon, tenker de at det er deres ansvar å strekke seg litt ekstra ved eventuelle behov som en ekstra garderobe eller halal - mat. Jeg lurte på hvor de setter streken, og spurte om de hadde vært villige til å velge vekk et teaterstykke for å få med flere barn med flerkulturell bakgrunn. Det var de ikke villige til. Det blir sikkert mulig å finne andre roller og komme med en god alternativ løsning. Eventuelt kunne organisasjonen tenke seg å lage et eget prosjekt. Det er en fordel at organisasjonens aktiviteter har lave kostnader og det blir mulig å sette opp to forestillinger ved behov. «Men selvfølgelig er penger en viktig faktor. Mer penger hjelper alltid» konkluderer informanten.

Et klart mandat knyttet til øremerkede midler hadde gjort inkluderingsjobben lettere. Dette gjelder for eksempel midlene til inkludering av barn i lavinntektsfamilier og flerkulturelle som de får fra Bufdir. Dette er veldig viktig for organisasjonen. Tilbudet endrer seg hele veien og tilpasses deltakerne år etter år. Walseth (2004) tilskriver lagidrett stor inkluderingspotensial, blant annet på grunn av lite behov for språket. Informanten mener at dans, musikk og spesielt teater gir plass til alle nasjonaliteter.

Organisasjonen anser seg selv som en stor familie. Alle er trygge på hverandre og opplever tilhørighet og felleskap og med andre ord skaper de sosiale nettverk (Rysst, 2021). De har null toleranse mot mobbing. Noen påmeldinger kommer fra hjelpeapparatet.

Organisasjonsleder har flere ganger erfart at organisasjonens aktiviteter har reddet liv. Noen deltakere har selvmordstanker. Selv om ikke det snakkes åpenbart om psykiske lidelser, vet alle at i organisasjonen er det stor forståelse for denne typen problematikk.

Aktivitetene preges av stor grad av medvirkning fra deltakerne. Som nevnt får barna uttrykke seg om hva ønsker de å gjøre og de voksne prøver så godt de kan å endre ting på sparket.

5.1.4 Organisasjon nr.4. Friluftsliv med mening

Den fjerde organisasjon er aktiv i friluftsliv. Organisasjonen eksisterer i hele landet, og Vestlandet er representert med en overordnet organisasjon som tilrettelegger for flere lokallag. Av disse 6 finnes i Stavanger kommune. Deltakeren i intervjuet er ansatt i den overordnede organisasjonen som dekker hele Vestlandet. Omtrent 8% av barna som deltar i aktivitetene har ikke- norsk bakgrunn. De alle fleste av de flerkulturelle kommer fra vestlige land. Selv om noen medlemmer har bakgrunn som flyktning fra Afrika og Syria, representerer de en lav prosentandel. Dette samsvarer med forskningsdata vi har nevnt før (Jacobsen et al., 2021). I utgangspunktet tilrettelegger organisasjonen ikke for aktiviteter for å treffe behovene hos forskjellige undermålgrupper. Men organisasjonen sørger for å inkludere barn som bor i lavinntektsfamilier. Samtidig kan man si at organisasjonen tilpasser seg hvert eneste barn som deltar. «Generelt, har organisasjonen en veldig inkluderende tankemåte som grunnlag for alle aktiviteter, og de som er medlemmer blir ivaretatt og fulgt opp av lederne» sier informanten. «For eksempel er det vanlig å ta ekstra kontakt med foreldre og tilby hjelp med kjøring, utlån av utstyr, osv». Deltakeren på intervjuet jobber tett med lederen i den overordnede organisasjonen på Vestlandet og viser stor bevissthet og kjennskap rundt barnefattigdom som problematikk. «Behovene kan være like uansett bakgrunn. For eksempel fører lavinntekt til få ressurser sosialt». Ofte klarer ikke foreldrene i lavinntekt med lite ressurser å løse de «oppgavene» som forventes av alle foreldrene, som å pakke riktig klær, riktig utstyr og hjelpe barnet i møtedeltakelse. Dette er i tråd med Ødegårds studie om rollen av frivilligheten i samfunn (2010). I tillegg er det stort behov for voksne som melder seg frivillig på turer og leirer og som kan hjelpe med både kjøring av utstyr, matlaging og aktiviteter for barn. Det er alltid mulig å bidra som voksen, og all hjelp er velkommen. Men det merkes at det ofte er de meste ressurssterke foreldrene som involveres og ønsker å bidra.

Organisasjonen møter noen utfordringer ved å tilrettelegge for inkludering av flerkulturelle barn og samtidig gjennomføre aktivitetene på vanlig måte. Det oppleves at jenter med

muslimsk bakgrunn, for eksempel, ikke får lov til å komme på tur etter en viss alder. «Selv om det kunne hadde vært mulig å tilrettelegge med egne telt, eller dele opp gruppen i mindre grupper etter kjønn, uansett får de ikke lov av foreldrene» sier deltakeren. Organisasjonen bygger på noen grunnleggende verdier. «Samarbeid» er en av disse. Det kunne tenkes å skape egne opplegg for jenter, men dette går imot et av de viktigste prinsippene om at alle bidrar til felleskapet, uansett kjønn, alder osv. Det blir derfor ikke mulig å endre på denne praksisen som deltakeren på intervjuet definerer som en grunnleggende likestillingsverdi. At det ofte er foreldrene som stopper deltakelsen er tydelig, og ble gjentatt av informanten. Det oppleves som viktig å ha en dialog med foreldrene og lederne gjør en innsats for å være i forkant. Deltakeren i intervjuet rapporterer at «foreldrene endrer atferd når barna kommer i puberteten». Det oppleves at muslimske jenter får hodeplagg etter en visst alder og så slutter de å delta på aktivitetene. Hvis man sammenlignet organisasjon nr.4 med organisasjon nr.2, ville man med en gang merke at foreldrenes mening er tatt imot på to forskjellige måter. Deltakeren fra organisasjon nr.4 mener å være avhengig av medvirkning og at foreldre skal være med på laget, men under forutsetning at foreldrene ikke blander seg i innhold av aktivitetene. «Uansett hvilken tilrettelegging som skulle iverksettes, burde denne ikke gå på bekostning av de andre aktivitetsdeltakere» oppsummerer deltakeren. Å ha foreldre med flerkulturell bakgrunn ble identifisert av Ødegård (2014) som faktor som kan hindre deltakelsen.

Hoved hindringen for deltakelse av barn med flerkulturell bakgrunn er foreldrenes tilnærming til selve organisasjonen. For å øke inkludering i organisasjonen, mener deltakeren at man kunne arrangere kurs for å rekruttere muslimske aktivitetsledere. Det kunne være lurt med en muslimsk miljø-arbeider som brobygger. Kanskje mer hjelp fra utsiden hadde også vært til nytte. Klarer organisasjonen å få flerkulturelle foreldre med på laget vil dette kunne føre til at flere barn får delta. Selv om deltakeren ikke referer til mangel på interkulturell kompetanse i organisasjonen (Byram et al., 2002), innrømmer at økt samarbeid med foreldre kunne være nyttig.

Deltakeren i intervjuet mener at å bygge felleskapet er det som man kan si organisasjonen driver med og det jobbes med samarbeid og barn leder andre barn. Medvirkning er en viktig del av prinsippene i organisasjonen og alle innspill er velkomne. I organisasjonen lærer barna

å ta være på seg selv og på samfunnet. Organisasjonen ønsker å bidra til et bedre samfunn, noe som er i tråd med sosial-kapital teorien (Putnam, 2001). Respekt for natur og miljø er en viktig del av denne opplæringen.

5.1.5 Organisasjon nr.5. Et idrettslag med sterk forankring i lokalsamfunn

Den femte organisasjonen er et idrettslag. Lederen estimerer at 20% av deltakerne i aktivitetene har innvandrerbakgrunn. De alle fleste av disse er ikke europeiske.

Administrasjonen i organisasjonen registrerer ikke etnisitet ved påmelding, men det er gjennom tett relasjon med trenere at man klarer å etablere god kontakt med barna og fange opp denne typen informasjon. På en uformell måte, i forbindelse med avslutninger, tar trenere imot mat - preferanse hos hvert lag for eksempel for halal - kjøtt. Idrettslaget har mange voksne knyttet til hvert lag og ligger på omtrent rundt 5 trenere til et lag med 20 barn. Lagene tar ikke hensyn til skole-tilhørighet siden klubben foretrekker å lage lag som består av barn fra forskjellige skoler. Dette for å bygge bruer og skape nye relasjoner. «Ofte blir hierarkiene som etableres på skolen ført inn i idrettsanlegget. Vi bygger felleskap på tvers av skolemiljøer og tillit» forteller lederen.

Når det gjelder jentedeltakelsen så opplever lederen at flerkulturelle jenter fortsetter i like stor grad som de norske. Generelt registreres det et stort frafall i ungdomsskolealder.

Lederen viser til at de definerer organisasjonen som inkluderende. «Man har fjernet den økonomiske terskelen og medlemskapet er gratis» sier lederen. Organisasjonsledelsen velger vekk deltakelse i dyre turneringer og dekker alle kostnader til noen utvalgte turneringer for alle familier. «For eksempel reiste vi til Danmark og Kristiansand i fjor, og alt var dekket av klubben». Kostnadene dekkes i stor grad med hjelp av Idrettsrådet i Stavanger.

Organisasjonen har også inkludert barn som spiller på andre lag, men som ikke har råd til å betale egenandelen der.

Organisasjonslederen mener at «det er relasjonen mellom trenere og deltakerne, og den gode tilretteleggingen som senker terskelen for deltakelsen». I samsvar med *Fritid med bistand*- teori (Midtsundstad et al., 2022) er holdning den viktigste inkluderingsfaktor.

Organisasjonsledelsen har ansvaret for å bevisstgjøre trenere. Det er viktig å legge merke til

at denne organisasjonen har en stabil bemanning, med de samme stabile frivillige over flere år.

Lederen opplever ikke at barna med flerkulturell bakgrunn deltar mindre i organisasjonens aktiviteter siden de er representerte i tråd med prosentandel i bydelen. Det som oppfattes som utfordrende derimot er å inkludere foreldre med innvandrerbakgrunn som frivillige i organisasjonen. Problematikken ble drøftet tidligere av Ødegård (2014). Deltakeren i intervjuet mener at foreldrene, som i stor grad er fra Øst-Europa og Afrika, ikke har tradisjon for deltakelse som frivillig i organisasjoner. Dette anses ikke som et problem, men som en vei å gå ved å etablere en relasjon med disse foreldrene, både mor og far. Det er nødvendig å arbeide aktivt for å få dem med og følge dem opp over tid. «En idé kunne være å ansette noen betalte miljøterapeuter med flerkulturell bakgrunn» foreslår lederen. «Det er også ønskelig med et foreldrekurs om å være foreldre i Norge. Kurset kunne vært i regi av klubben, med afrikanske foreldre som målgruppe. Andre-generasjon innvandrerne kan bli instruktører» legger lederen til.

Strategien for inkludering er sammensatt i denne klubben. Å fjerne den økonomiske barrieren anses bare som et grunnlag for inkludering. Å bygge relasjon, utvikle forståelse og å gi veiledning er en jobb som kommer på toppen, rettet både mot barn og deres foresatte/foreldre. For eksempel kjører trenere ut for å hente de som trenger det for å komme på trening. Organisasjonen har et stort inkluderingsperspektiv. Derfor er det viktig at foreldrene involveres i inkluderingsstrategien. Organisasjonen har en sterk forankring til lokalmiljøet, og det er naturlig å møte inkluderingsutfordringer siden nesten 25% av befolkningen i bydelen har flerkulturell bakgrunn. Organisasjonsledelsen mener at inkludering er alles ansvar uansett om man er forelder, medborger, organisasjon, kommune eller politiker. Dette er i tråd med Putnams tilnærming (2001). «Å være en del av en klubb eller en organisasjon er utgangspunktet for å øke toleranse og minimere stigmatisering. Dette vil kunne gjøre det lettere å få sin plass i storsamfunnet og øke muligheten for at resten av rammeverket slik som jobb, hus og språkopplæring kommer på plass» mener deltakeren.

Klubblederen mener at organisasjonen har god oversikt over minoriteter i nærmiljøet og klarer å etablere god kontakt med dem. Mange melder seg inn i organisasjonen fordi de har

hørt mye positivt om organisasjonen i sitt miljø eller via det som kalles «nøkkel personer». Klubben har et gode rykte. Rekruttering skjer med tildeling av informasjon i postkassene og ved å informere barnehagene og skoler. Ofte er det lærerne som tar kontakt med klubben når de oppdager økonomiske utfordringer i familiene. Det uttrykkes ønske om å ha et bedre samarbeid med kommunale instanser. Organisasjonen har et mål om å oppgradere klubbhuset.

«Vi ønsker å skape et treffested for hele nærmiljøet da det eksisterende klubbhuset har begrenset kapasitet. Det er ønskelig å få på plass en mødregruppe og skape en lavterskel treffpunkt på tvers av nasjonalitet. Det er behov for et større kjøkken for å arrangere regelmessig internasjonal kafe, familiedager hvor selve flerkulturelle foreldrene driver kafeen» (cit. Deltaker fra organisasjon nr.5).

Organisasjonen ønsker å få fram hva foreldrene ønsker og har i flere år tatt initiativer for å gi konkret innhold i FN - konvensjonen og Fritidserklæringen (Regjeringen, 2022). Lederen mener å ha et ansvar for å bygge et bedre samfunn gjennom de initiativene og de budskapene som disse representerer.

Lederen mener at organisasjonen bidrar til å bygge felleskap i form av inkludering. Barn og unge som deltar i aktivitetene føler seg som en del at et større nettverk med felles verdier. Her kan jeg referer til Rysst og sosiale nettverk-tilnærming (2021). De kjenner at de tilhører et felleskap med klubbdrakt og effekter som organisasjonen gir gratis til alle medlemmer. Familiedager, gratis fotballturneringer og ferieklubben bidrar til å skape en arena hvor barn opplever tilhørighet. Hver enkel bestemmer selv hvor mye skal de la seg bli involvert og hvor mye de skal de bidra med til felleskapet.

Inkludering skjer på individ nivå, rettet direkte til en person om gangen. Hvert barn trenger å lære å håndtere voksenlivet. Ut fra dette perspektivet, gir organisasjonens aktiviteter utbytte for den enkelte, for lokalsamfunnet og til slutt for hele samfunnet.

5.1.6 Organisasjon nr.6. Flere livssyn, samme mål

Den sjettede organisasjon er en kristen organisasjon som også tilbyr fritidsaktiviteter innenfor idrett uansett livssyn. Organisasjonen har ikke oversikten av hvor mange barn med

flerkulturell bakgrunn som er medlemmer, siden dette ikke er informasjon de ber om. Basert på estimer og på interaksjonen med foreldrene har lederen inntrykk at det er en veldig lav andel av medlemmene. Majoriteten av deltakerne med innvandrerbakgrunn er europeiske. Bydelen generelt er ikke preget av stort mangfold. Lederen anerkjenner at «organisasjonens fysiske beliggenhet er av betydning for hvor mange barn med utenlandskbakgrunn som deltar i organisasjonen aktiviteter». Å referere til Bourdieu studie om at klasseforskjellene speiler valget av type aktivitetene på grunn av økonomi, kultur og tradisjon blir naturlig her (1984). I dette tilfelle er det beliggenheten i et velstående nabolag som spiller en viktig rolle.

Aktivitetslederen har sjelden erfart at noen barn har behov for tilrettelegging på grunn av kultur eller religion. Organisasjonen er en ren jenteorganisasjon og dette fjerner problematikken knyttet til det å blande gutter og jenter. Generelt er det lite kjennskap i organisasjonen om hva som kan hindre deltakelse på grunn av mangel på tilrettelegging. Informasjon om aktivitetene formidles med hefter som deles ut i barnehager og ikke til skolene. Informasjon er på norsk. Lederen innrømmer at «det ikke finnes noen strategi for å nå foreldre som ikke snakker norsk».

Hovedgrunnen til at det mangler en ekte inkluderingsstrategi er lokaliseringen av aktiviteten. Det finnes få familier med innvandrerbakgrunn i den bydelen og de få som finnes er ressurssterke som ikke krever tilrettelegging og som berserker norsk. Idretten de driver med er ikke veldig populær eller kjent i andre land, noe som trekker mest deltakerne som ikke trenger veiledning i deltakelsen, dugnad eller lignende. Her og må jeg referere til Bourdieu og forskning om hvordan kulturen påvirker valget av aktiviteter (1984). Det er åpenbart en høy terskel for å begynne i en fritidsaktivitet for et barn som kommer fra en flerkulturell familie. Og den blir enda høyere hvis aktiviteten er helt ukjent i hjemlandet, det vil si noe som de ikke har tradisjoner for å drive på med.

Deltakeren reflekterer rundt hva som kan iverksettes for å inkludere barn med innvandrerbakgrunn. «Det finnes organisasjoner som skaper særskilte tilbud for minoritetsspråklige barn. Dette er ikke vært bærekraftig for oss som er dugnadsbasert og har begrenset med kapasitet».

Tema «samfunnsansvar» ble tatt opp. Organisasjonsleder mener at kommunen skulle vært mer aktiv i å gi informasjon om fritidstilbud i byen med en kommunikasjonsstrategi som når dem som trenger det mest. Organisasjonen har ikke kapasitet til å gjøre dette selv fordi alle i organisasjonen er frivillige med begrenset kapasitet. Problematisering av tilrettelegging av aktiviteter viser til begrenset interkulturell kompetanse (Byram et al., 2002). Et forslag er at kommunen skaper en informasjonsplattform på ulike språk for å hjelpe familier med minoritetsbakgrunn å komme i kontakt med organisasjonen. Ingenting hindrer at organisasjonen skal inkludere barn med spesielle krav knyttet til kultur, religion eller økonomi. «Organisasjonen er villig til å gjøre alt som trengs for å imøtekomme behovene, og kan hjelpe til med utstyr og kontingent. Generelt, denne type aktivitet er lett inkluderende» mener lederen. I tråd med Walseth sine studier (2004) peker deltakeren at idrettsaktiviteter har stor potensialet for inkludering, siden å beherske språket ikke er et krav til deltakelsen.

Som lagidrett blir barna naturligvis inkludert i felleskapet. Medlemmene har tilgang til kafe og etter trening er det kveldsmat til dem som vil bli igjen. Filosofien i alle aktiviteter er at det ikke skal koste å delta. All aktivitet i organisasjonen er dugnadsbasert, noe som i seg selv skaper felleskap. Foreldrene som jobber i kiosken, bidrar og føler at de gjør noe viktig. Det hadde vært det samme for eventuelle flerkulturelle foreldre som hadde deltatt i dugnaden. Dugnadene er en unik arena for inkludering og for å få fellesskapsfølelsen.

Potensialet for å kunne rekruttere bredt på tvers av kulturer er veldig stort. Aktiviteten krever ikke verbal kommunikasjon. Alle kan være med uavhengig av nivå. Organisasjonen er i utgangspunkt en kristen organisasjon, men dette betyr ingenting i praksis siden religion ikke er et tema som blir tatt opp på trening eller i andre anledninger. Det er ingen religiøse ritualer under treninger. Lederen er sikker på at den kristne opprinnelsen av organisasjonen ikke hindrer deltakelsen av ikke-kristne barn.

Å inkludere så mange som mulig i en aktivitet er garantert til stor nytte for hele samfunnet. På sikt forebygger deltakelse utenforskap og derfor er nytten for samfunnet stort. Jentene opplever mestring og felleskap og blir trygge på seg selv.

5.2 Faktorer for inkludering

Gjennomgangen av intervjuene har vist at det finnes flere medvirkende faktorer som fører til at en bestemt aktivitet eller organisasjon lykkes med inkluderingsarbeid. Som Ødegård har vist (Ødegård, 2014) er inkludering i fritidsaktiviteter et sammensatt problem som krever at forskjellige kriterier er tilstede for å lykkes. Jeg skal nå liste opp de viktigste kriteriene som har dukket opp i løpet av intervjuene. Intensjonen er å bruke dem som målestokk for inkludering. De representerer indikatorer som er forutsigende for gode inkluderingsstrategier. Noen er mer relevante enn andre, men alle kan kobles direkte til en av de fire oppgavene som identifiseres i Haugs modell.

5.2.1 Deltakelsen

Lokalisering av aktiviteter

Som nevnt, foregår alle aktivitetene i kommunedelene og er like lette å nå med offentlig transport. Svarene fra intervjuene viser at hvor aktivitetene gjennomføres har relevante konsekvenser når det gjelder evnen til å rekruttere fra minoritetsmiljø. Deltakelsen reflekterer sammensetningen av befolkningen i den spesifikke bydelen. Hvis aktivitetene finner sted i en bydel hvor en stor andel barn har minoritetsbakgrunn, da er flere barn fra denne målgruppen representert blant medlemmene. I bydelene hvor minoritetene er underrepresenterte, deltar færre barn med denne bakgrunnen i aktiviteter. Dette kan virke som en selvfølge, men jeg tolker det som en «push» faktor. Organisasjonene er nødt til å ta hensyn til de forskjellige behovene minoritetsbarna har fordi de ønsker å melde seg på aktivitetene. I bydelene hvor færre barn har minoritetsbakgrunn eller særskilte behov, trenger organisasjonene ikke å tilpasse aktivitetene i like stor grad som i bydelene hvor det er større behov for det. Lokalisering av aktivitetene er en faktor som jeg vurderer som lite relevant sammenlignet med andre faktorer. Dette fordi inntrykket er at organisasjonene klarer å ta imot flerkulturelle barn etter behovet og befolkningskomposisjonen i nabolaget reflekteres som regel i mangfoldet blant medlemmene.

Type aktivitet og klasseskille

Ut fra mine funn, har typen aktivitet ingenting med inkluderingsevne å gjøre. Om aktivitetene handler om kultur eller idrett, er ikke dette en faktor som spiller en avgjørende rolle. Man kunne tenke seg at kulturaktivitetene er mest attraktive for velstående norske barn, og at idrett rekrutterer lettere blant innvandrerne. Men funnene mine viser ikke dette. I dialogen med de tre idrettsaktiviteter (organisasjoner nr. 1, 5 og 6) er dette spesielt synlig. Organisasjon nr.1 er en bydekkende organisasjon, nr.5 er en liten, lokalforankret organisasjon og nr.6 er knyttet til en religiøs organisasjon. Alle tre var idrettsorganisasjoner. De tre «skåret» henholdsvis dårlig, veldig bra og middels i deltakelsen fra målgruppen «flerkulturelle barn». Det viser seg at, i samme type aktivitet (idrett) er deltakelse fra barn med flerkulturell bakgrunn varierende. Vi har sett hvordan innvandrerne i Norge ofte er rammet av fattigdom (Helsedirektoratet, 2021). Bourdieu har visst at tilhørighet til sosial klasse påvirker valg av aktivitet (Bourdieu, 1984). Hvordan forklares det at samme type aktivitet rekrutterer såpass forskjellig blant barn med innvandrerbakgrunn? Muligens kan det forklares med at alle organisasjonene som jeg har involvert i studiet har en lav økonomisk terskel. I Norge er de fleste fritidsaktiviteter for barn i regi av frivillige organisasjonene (Ødegård, 2006), noe som fører til at ingen av aktivitetene innebærer store kostnader. Det er heller ikke knyttet til en visst sosial status. Som nevnt tidligere, så har lokalisering av aktiviteten derimot stor betydning. Aktivitetstypen er åpenbart en lite relevant faktor i forhold til evnen til å inkludere barn med flerkulturell bakgrunn i aktivitetene.

Engasjement, bevissthet og holdning

Ut fra intervjuene, er holdningen til barn med flerkulturell bakgrunn og deres familier avgjørende for økt deltakelse og effektiv inkludering. *Fritid med bistand* metodikken (Midtsundstad et al., 2022) referer i størst grad til holdningen som den viktigste inkluderingsfaktor. Ut av intervjuene, viser det seg at hvordan trener/aktivitetsleder snakker med hvert eneste barn er langt viktigere enn om det finnes midler til inkludering eller om det finnes en overordnet plan for inkludering. At de voksne som treffer barn på aktivitetene ser på mangfold som en rikdom og ikke som et hinder er faktoren som skaper økt deltakelse og skaper et inkluderende miljø. Organisasjonene som deltok i undersøkelsen og som lykkes

med inkludering har ikke en formell skriftlig prosedyre for dette. Åpenhet og tilgjengelighet var fellestrekk på organisasjoner nr. 3 og 4. men bare organisasjon nr. 2 kommuniserer aktiviteter på andre språk i tillegg til norsk for å nå flere. Organisasjonene som ikke kunne vise til vellykket inkludering, var de hvor lederen hadde en tendens til å problematisere en eventuell inkluderingsprosess. Disse organisasjoner var på feil spor ved å tenke at å skape særskilte aktiviteter var veien å gå. Dette er økonomisk lite bærekraftig, men også en feilberegning i forhold til hva som er ekte inkludering. Engasjement, bevissthet og holdning er veldig viktige faktorer. De ligger i grenseland mellom deltakelse og felleskap.

5.2.2 Felleskap

Størrelsen på organisasjonen og kjennskap til målgruppen

Størrelsen på organisasjonen og kjennskap til målgruppen er som vist i denne studien tett knyttet sammen. Jeg oppdaget at desto større organisasjon, desto mindre tilknytting til lokalmiljø har den. Dette bekrefter resultatene av *Senter for forskning i sivilsamfunn og frivillig sektor* (Erdvik & Ervik, 2022). Mindre tilknytting betyr mindre kjennskap til familiene og deres behov. En større organisasjon klarer ikke å se potensialet som ligger hos foreldrene med innvandrerbakgrunn i form av deltakelse i frivillig arbeid og bidrag inn i organisasjonen. I mindre miljøer er de sett på som ressurser, ikke som forstyrrende elementer som ikke klarer å tilpasse seg til forventninger. Begge respondentene som representerte bydekkende organisasjoner, det vil si organisasjon nummer 1 og nummer 4, virket ikke kjent med de enkelte minoritetsbarn og deres familier. De refererte til tidligere erfaringer eller annen kilde-informasjon når de snakket om behovene hos flerkulturelle barn som må dekkes for å bli inkluderte. Dette har jeg ikke opplevd i dialogen med lederne av mindre organisasjoner. De kunne peke på hvor hver eneste familie bodde, hvor de var fra, og så videre. Min tolkning av dette er at hos de enkle organisasjonene har men inkluderings potensiale, og ikke hos «paraply» organisasjoner, selv om de ofte representerer en viktig støtte til organisasjoner. Det er de lokale organisasjonene som har muligheten til å bygge felleskapet og kjennskap til målgruppen er en viktig faktor i inkluderingsarbeidet.

Interkulturell kompetanse hos ledelsen

Interkulturell kompetanse hos ledelsen er helt avgjørende for inkluderingsevner. Evnen til å samhandle med mennesker med komplekse kulturelle identiteter, som består av forskjellige aspekter og omstendigheter, definere i hvilken grad målgruppen skal bli inkludert. De tre komponenter i interkulturell kompetanse som Byram (Byram et al., 2002) identifiserer som: kunnskap, ferdigheter og holdninger. Kunnskap er ofte veldig generisk hos ledelsen, med noen unntak. Den organisasjonen som jeg har identifisert som «minoritet/samfunn», organisasjon nr.2, var selvfølgelig veldig kjent med kulturen hos medlemmene og aktivitetene var bygget rundt behovene knyttet til dette. Ferdighetene av å tolke adferd og meldingene fra de religiøse myndighetene var sentrale for å kunne skape aktiviteter som kunne godkjennes i lys av de strenge moralske begrensingene. Denne type kunnskap og disse ferdighetene er ikke veldig vanlige å finne hos de andre organisasjonene. Forskjellen her er at i denne organisasjonen har selve ledelsen minoritetsbakgrunn. Den tredje og siste komponenten i interkulturell kompetanse er selve holdning som ledelsen og aktivitetslederne har i forhold til kulturforskjellen til flerkulturelle. Det viser seg at holdningen til kulturforskjellen var tverrgående blant alle de organisasjonene som klarte å inkludere mest, uavhengig om lederne hadde innvandrerbakgrunn eller ikke. Som konkludert av Erdvik og Ervik (Erdvik & Ervik, 2022), viser denne studien også at inkludering i fritidsaktiviteter er avhengig av interkulturell kompetanse hos aktivitetslederne og hos ledelsen i organisasjonen. Faktis, dette er faktoren som er mest relevante for inkludering.

Å ansette aktivitetsledere med minoritetsbakgrunn

Noen av respondentene fra organisasjonene har rekruttert aktivitetsledere med innvandrerbakgrunn. For minoritetsorganisasjonen, identifisert med nr.2, var dette et naturlig valg. For organisasjonen som jobber med kultur, organisasjon nr. 3, var det kanskje mer tilfeldig, men førte til et internasjonalt miljø som blir attraktivt for barn fra forskjellige land. Noen har pekt på at det å ansette aktivitetsledere med minoritetsbakgrunn kunne være en mulig påvirkende faktor for å øke deltakelsen mellom barn med flerkulturell bakgrunn. Både organisasjon nr.1 og organisasjon nr.4 nevnte at det å ansette miljøarbeidere med innvandrerbakgrunn, for å jobbe spesifikk med inkludering kunne vært en god strategi for å rekruttere flerkulturelle barn i større grad. Enjolras et. al. (Enjolras &

Strømsnes, 2013) identifiserer fire barrierer til deltakelsen av flerkulturelle barn knyttet til organisasjonene: organisasjonskultur, organisasjonskapasitet og -ressurser, rollemodeller og ildsjeler, og tilgang til lokale nettverk. Hvis voksne med minoritetsbakgrunn er representerte i organisasjonsledelsen, øker tillit og trygghet både hos foreldre og barn med minoritetsbakgrunn til organisasjonen. Min refleksjon er at dette er intuitivt og, selv om ikke mange av deltakerne på intervjuene kunne nevne gode eksempler på det, kom flere på konklusjonen at flerkulturelle lederne hadde skapt tillit hos mulige nye medlemmer. Det er ingen tvil om at dette hadde forsterket felleskapet i organisasjonen. Fra mitt synspunkt er denne faktoren ganske relevant i en sammensatt inkluderingsstrategi.

Kapasitet til å bygge relasjoner med medlemmene og deres foresatte

Ut fra intervjuene viser det seg at hos de organisasjonene som ser helheten og primært tenker på barn som medlemmer av en familie, er inkluderingen vanligvis mer vellykket. Å ta imot et barn i sin egen organisasjon betyr å ta imot en hele familie som har forventninger, men også plikter. Det er viktig å etablere en god dialog som fører til et godt samarbeid. Som Ødegård peker på (Ødegård, 2014), klarer ikke alle foreldre med innvandrerbakgrunn å orientere seg like bra i organisasjonslivet, har forståelse for organisasjonskulturen som preger Norge, og ikke minst har de sjelden erfaring med dugnad. Dugnad er essensielt for at organisasjonens drift skal være bærekraftig. Uten dugnad hadde det ikke vært mulig å drive aktivitetene i det hele tatt. Dugnaden består av flere roller. Ofte er foreldrene bedt om å drive kafeen flere ganger i året, selge noe eller bidra med vellekeholdning av anleggene. Å klare å etablere en passelig god dialog med foreldrene som skal føre til deltakelse i dugnaden og eventuelt enda større bidrag er en avgjørende faktor for en vellykket inkludering. Organisasjon nr. 5 har gjort en innsats for å endre litt på dugnad-konseptet og klarte å involvere foreldrene med innvandrerbakgrunn i noe som de kunne lett bidra i. Dette gjorde at de følte seg mer verdisett. For å lykkes i å bygge en god relasjon med foreldrene er det viktig å ha en stabil bemanning. Organisasjon nr. 5 fortalt at de har samme trenere og ledere over flere år, og det er slike som har størst sjanser til å bygge en stabil relasjon til alle foreldrene. Erdvik og Ervik (Erdvik & Ervik, 2022) konkluderer at «vellykket inkluderingsarbeid kan kreve en stegvis tilnærming ved at man gradvis over tid bygger opp dialog og tillit til barn og unges familier og får inkludert barna i aktivitet, før man jobber

videre med familien og forsøker å involvere bredere» (s. 77). Jeg mener at å bygge relasjoner til foreldrene av flerkulturelle barn er en veldig viktig faktor i en vellykket inkluderingsprosess.

5.2.3 Medvirkning

Vilje/mulighet til å tilpasse aktivitetene

Viljen som organisasjonene viser til å endre innholdet i aktivitetene varierer ut av hvor stort behovet er og hvor mye eventuelle endringer påvirker organisasjonens identitet. Som Erdvik & Ervik- studie peker på (Erdvik & Ervik, 2022) er organisasjonene som har stor vilje til å tilpasse seg målgruppen også de som lykkes mest med inkludering. Som allerede nevnt, er vellykket inkluderingsarbeid en prosess som består av flere faser. Prosessen innebærer oppbyggingen av dialog og tillit til barn og unges familier som fører til inkludering. Jeg tenker på denne dialogen som en vei til gjensidig tilpasning. Organisasjonen skal utfordre seg selv like mye som deltakerne. Alle organisasjonene jeg har snakket med er positivt innstilte til å gjøre noen justeringer i sine praksiser hvis dette fører til økt inkludering. For eksempel er alle villige til å kjøpe halal - mat, eller sikre avskilte garderober hvis det skulle være behovet. De er likevel ikke villige til å etablere en egen aktivitet bare for å sikre deltakelsen fra flerkulturelle barn. Det handler om identitet og mandat. Det må nevnes at ingen av de organisasjonene som er inkluderte i denne studien ble spurte om å gjøre konkrete endringer i aktiviteten. Organisasjonen nr. 2, minoritetsorganisasjonen, har endret måten å tenke medvirkning prosessen på. Dette er viktig med tanke på at i *Fritid med bistand*- metodikken er medvirkning avgjørende for inkludering (Midtsundstad et al., 2022). Her er det foreldrene i samråd med de religiøse myndighetene som setter krav og påvirker innholdet av aktivitetene. Men dette representerer et unntak. Generelt, hos «majoritets organisasjoner», er tanken at få individer og deres behov ikke kan påvirke opplevelsen for de fleste barn. Denne holdningen er knyttet til oppfatningen av mandatet og samfunnsoppdraget. Med mindre organisasjonene får en tydelig bestilling av, eksempelvis, kommunen for å tilrettelegge for inkludering oppfattes ikke dette som en prioritet. Ofte står det ikke på viljen, men utfordringer knyttet til økonomi og kapasitet som hindrer etablering av nye aktiviteter

mer preget av inkludering. I teorien er alle villige til å innføre tiltak som skaper inkludering, men ikke alle har en konkret plan. Eksempel på dette er organisasjoner nr. 1 og 6.

Tradisjoner er ofte brukt som en unnskyldning for å ikke ha muligheten til å endre på rutiner og etablerte praksiser. Et interessant funn kom fram i intervjuet av organisasjon nr. 5.

Idrettsorganisasjonen referer til tradisjonen som en begrunnelse for å jobbe aktivt med inkludering, siden inkluderingstanken finnes i selve organisasjonens vedtekter. Tradisjonen er uansett noe som mennesker selv skaper. Min påstand er at tradisjonen kan og skal endres hvis dette føles riktig og godt begrunnet i nåtiden. Hver organisasjon velger å ha en reaktiv eller en ikke - reaktiv tilnærming til samfunnet i endring og dette vurderer jeg som en veldig viktig faktor i inkluderingsarbeidet.

Lokal forankring

Alle organisasjonene er naturligvis knyttet til nærmiljøet og de andre aktørene som finnes der. Ikke alle har en like sterk tilhørighet til lokalmiljøet eller involverer aktivt næringslivet, lokal administrasjonen eller andre innbyggere. Noen organisasjoner er stolte av det de representerer for nærmiljøet og identifiserer seg som en viktig bidragsgeber i lokalsamfunnet. Å knytte relasjoner og bygge nettverk øker kjennskap til behovene hos innbyggerne (Espegren et al., 2022). De organisasjonene som bidrar til lokalsamfunnet etablerer en to-veis kobling hvor den ene påvirker den andre. Frivillige organisasjoner anses som nødvendige for å sikre gode, trygge og inkluderende nærmiljøer (Ødegård, 2006). Organisasjon nr. 5 er et godt eksempel på hvordan en organisasjon kan skape møteplasser for lokalbefolkningen med bidrag fra lokale bedrifter og den kommunale administrasjonen. Utbytte for lokalmiljøet er stort. Lokal forankring og samarbeidet med kommunal-administrasjonen er opplevd som en viktig faktor inkluderingsarbeidet.

5.2.4 Utbytte

Eksistens av en overordnet plan/strategi for inkludering

Som nevnt, utlyser *Integrerings- og mangfoldsdirektoratet* (IMDI) årlige midler som organisasjoner kan søke om med inkludering som mål. Det finnes overordnet planer for

inkludering i fritidsaktiviteter både i idretten og friluftsliv. Både planene og midlene har samfunnsutbytte som mål. Det er varierende effekt av integreringsaktiviteter som settes i gang på grunnlag av overordnede planer. Ut fra de gjennomførte intervjuene, viser det seg at virkning av slike planer har relevans hvis selve planen er skapt i selve organisasjonen. Hvis planen kommer fra paraplyorganisasjonen, for eksempel Idrettsrådet, er det ikke sikkert at organisasjonene skal iverksette den. Blant de organisasjonene som deltok i forskningen min, er det bare organisasjon nr. 5 av de tre idrettsorganisasjonene som jobber aktivt med inkludering. Dette er fordi inkludering står som eget mål i vedtektene. Inkluderingsviljen er knyttet til egen historie, tradisjon og egne verdier og er ikke noe som kan bestilles fra overordnet enheter. Inkluderingsproblematikken er sammensatt, og en overordnet plan er et viktig virketøy, men er sjeldent vellykket med mindre flere viktige aspekter blir ivarettatt. En plan for inkludering skapt av paraplyorganisasjoner, uten lokal forankring, trenger ikke være av stor betydning for god inkludering.

Oppfatning av ansvar

Samfunnsoppdragene er vanligvis definerte av lovverket. Fritidsaktiviteter er ikke lovpålagte og, som nevnt over, finnes det ikke noen lov om hvem som skal ha ansvar for å skape inkluderende fritidsaktiviteter. Dette tema ble ofte drøftet i samtalene med deltakerne i intervjuene, og brukt som argument for å forsvare mangel på en inkluderingsstrategi. De lederne som føler samfunnsansvar i inkluderingsarbeidet tar tak i det. De ser veldig tydelig sammenhengen mellom gevinsten som hver eneste deltaker får av å bli inkludert, samtidig som det er av positiv betydning for hele samfunnet. Dette var de samme organisasjonene som hadde oversikt over antall barn med flerkulturell bakgrunn. Dette var organisasjonene nummer 2, 3 og 5. Bevisstheten rundt egen rolle i det store bildet er avgjørende. Om dette er det viktig å minne om at alle i sosialsamfunnet har ansvar for inkludering (Putnam, 2001). Fritidsaktiviteter er brikker i en større helhet hvor hvert miljø kan fungere som en arena for å trene opp sosial kompetanse for alle og er spesielt nyttig for de nye innbyggerne. De organisasjonene som mener at kommunen har fullt ansvar for inkludering, er de samme som tenker at særskilte aktiviteter for flerkulturelle barn ikke er gjennomførbart på grunn av mangel på ressurser. Dette gjelder organisasjoner nr. 1 og 3. Det virker som at lav inkludering er konsekvensen av et svak kjennskap til problematikken og dårlige eller

manglede strategier. Det er ikke behov for å starte nye aktiviteter hvis målet er å få flerkulturelle barn med i de eksisterende aktiviteter. Det blir ekte integrering bare når deltakelsen skjer i ordinære tilbud (Ødegård, 2014). Bevisstheten om at alle må bidra i inkluderingsarbeid er en avgjørende faktor.

5.3 Diskusjon av funn

Alle «inkluderingsfaktorene» som ble listet her er koblet til den modifiserte Haug-modellen som ble presentert i forrige kapittelet. Modellen viser til fire utfordringer som må løses for å kunne oppnå inkludering. Svarene på intervjuene viser at de organisasjonene som hadde et sterkt bånd til lokalmiljøet og gjorde et oppsøkende arbeid mot målgruppen, også var de som hadde størst interkulturell kompetanse. De samme organisasjonene hadde veldig gode svar når de ble spurte om å sette ord på hvordan organisasjonen jobber med felleskapet og deltakelse. Generelt er inntrykket at de forskjellige inkluderings-indikatorer i stor grad henger sammen.

De organisasjonene som skåret dårlig på interkulturell kompetanse, det vil si nr. 1, 4 og 6, var også de som hadde en tilnærming til inkludering som jeg ville definere som adaptiv. Felleskapet er når hvert individ får plass i noe større, med en rolle og får brukt kompetansen sin og kan bidra. Disse organisasjonene var villige til å tilpasse det som de ble eventuelt bedt om, men forutsetning var at endringene ikke skulle gå ut over majoriteten. Min mening er at dette er en problematiserende tilnærming og ikke en løsningsorientert tilnærming. En mulig måte å øke deltakelsen av flerkulturelle barn uten å påvirke vanlig drift er, for eksempel, å tenke dugnaden på en ny måte. Dugnad kan representere et stort hinder for mange flerkulturelle familier som ikke har forståelse for hva dugnad representerer eller ressurser til å bidra i aktiviteten. Forskning viser at rekruttering til dugnad er spesielt problematisk i områdene med stor prosentandel av flerkulturelle innbyggerne (Ødegård, 2010) og «innvandrerforeldre generelt var langt mindre delaktige enn de etnisk norske foreldrene, særlig på dugnadsaktiviteter» (s. 50). Min refleksjon er at dersom organisasjonen ikke finner en annen måte å få foreldrene til å bidra på, blir det vanskelig å etablere den gode dialogen som er nødvendig for å få god inkludering. Ved å tenke nytt og være åpen for nye løsninger kan det gis rom for økt tilrettelegging. Det å imøtekomme behovene til deltakerne betyr å

tilpasse krav, opplegg og omgivelser etter ressursene på individuell basis. Dialog som skaper felles forståelse er løsningen for at foresatte går fra rollen som bruker til bidragsyter.

Organisasjonene som gir foresatte et «leverandør og kunde forhold», frigjør foresatte fra å ta ansvar. Slike organisasjoner bygger ikke gode og inkluderende felleskap.

Alle organisasjonene som deltok i undersøkelsen er villige til å ta imot deltakere, informere om aktiviteten, men ikke alle klarer å rekruttere like bra i innvandremiljøene. Vi snakker om deltakelse når hvert individ får tilgang til aktiviteter som er forståelige, tilrettelagte og lett tilgjengelige. Som vi har sett i analysen, er faktorene som virkelig påvirker deltakelsen engasjement, bevissthet og holdning. Når organisasjonene har en åpen holdning og er positivt innstilte øker deltakelsen. De som klarer dette hos flerkulturelle barn, er ofte de samme som er mer åpne for medvirkning og opptatte av å bygge felleskapet. Det er forskjell mellom de organisasjonene som sier «døren er åpen, informasjon er tilgjengelige for alle», og de som er aktive i rekruttering av målgruppen, tilbyr transport og etablerer en dialog med foreldrene. Å være imøtekommende er veldig bra, men man må være oppsøkende for å sikre bred deltakelse. Hyggen et al. (2021) mener at lavinntekt i seg selv ikke kan forklare mindre deltakelse og Jacobsen (2021) viser at både økonomiske og kulturelle faktorer har betydning for deltakelse. Barrierene til deltakelsen kan avhenge av flere sammensatte faktorer og må adresseres med ulike forslag til løsninger.

De organisasjonene som sa at på grunn av tidligere praksis og tradisjoner var det ikke mulig å tilpasse tilbudene til særskilte behov var også de som hadde den laveste grad av medvirkning fra deltakerne. De hadde mindre vilje til å tilpasse aktivitetene og så ikke noe utbytte i å gjøre endringer for å inkludere så mange som mulig. Organisasjonene som følte et ansvar for inkluderingsarbeidet var også de med størst vilje til å tilpasse aktivitetene ut fra behovene til barn og unge med minoritetsbakgrunn. Disse hadde veldig tydelige tanker om nytten dette har for samfunnet og på individ nivå. Dette gjelder spesielt organisasjonen som ga større plass til medvirkning for barn og unge både i planleggingen og drift av selve aktiviteter (org. Nr.3). Organisasjon nr. 2 (minoritet/samfunn), for eksempel, kunne ikke la barna styre aktivitetene fordi dette kunne føre til at foreldrene nekter barna å delta. Hos idrettsorganisasjoner er det ganske vanlig at barna har lite å si om selve innholdet på

treningene. I organisasjon nr. 3 (kultur) og nr. 4 (friluftsliv) blir innspill fra barna sett på som positivt og representerer en viktig del av opplegget rundt aktiviteten.

De organisasjonene som føler samfunnsansvar for inkludering er også de samme som har gode svar på utbytte. De andre forsvarte seg med å si at de ikke hadde mandat eller ansvar for inkludering. De som hadde en vellykket inkludering mente at sivilsamfunnet har det samme ansvaret som kommunene og Staten for å skape aktiviteter med plass til alle. En slik tilnærming har positive ringvirkninger for hele samfunnet. Det viser seg at organisasjoner som er preget av ren frivillighet uten ansatte profesjonelle instruktører og som ikke er konkurranseorienterte forstår samfunnsoppgaven til frivilligheten bedre. Organisasjonene som har som hovedmål å lære opp barna i en spesifikk idrett eller aktivitet, nevner ikke samfunnsutbytte i intervjuene. Jeg tror ikke at læringsmålene kolliderer med samfunnsutbytte, og de to kan prioriteres samtidig.

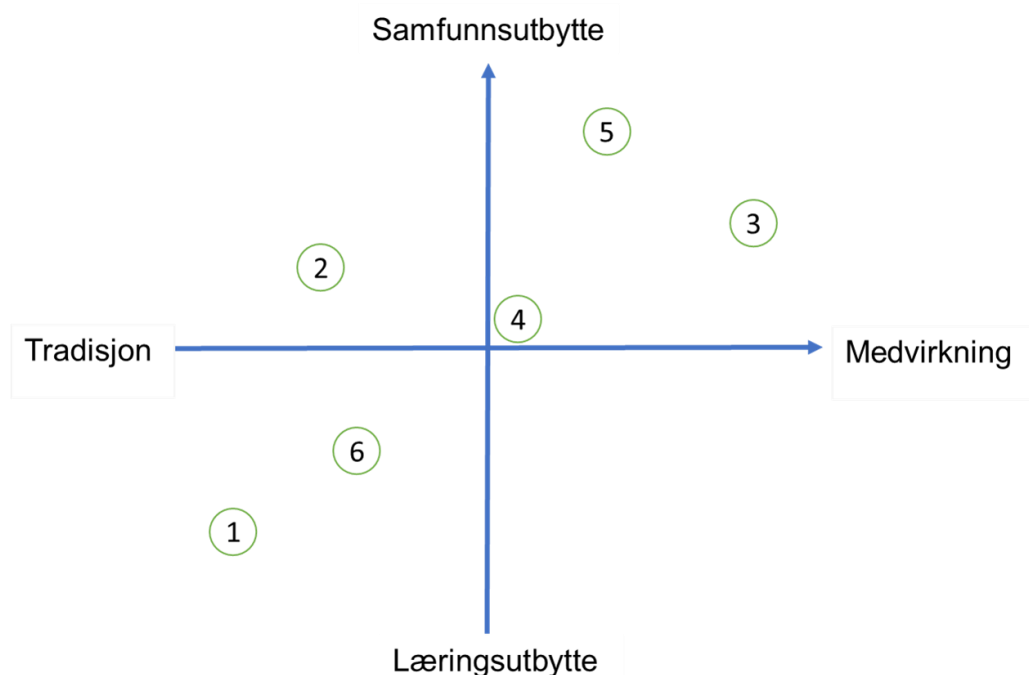
Minoritetsorganisasjonen (organisasjon nr.2) har en veldig inkluderende holdning til alle barn som tilhører en minoritet. Norske barn har de derimot ikke tenkt på i planleggingen av aktivitetene. Organisasjonen praktiserer en stor tilpasning til behovene knyttet til kultur og religion, og på en måte som gjør at majoritetsbarn faktisk blir ekskluderte. Det er lov å spørre om dette fører til inkludering i det store samfunnet. Presentert på denne måten, ser man bare en risiko for segregering. Men hvis disse barna ikke får lov til å være med på noen av de «ordinære» tilbudene så er dette den nest beste løsningen. Alternativet er isolering, mangel på sosial kompetanse og mulighet for sosialangst, med andre ord utenforskap. Som nevnt tidligere, er inkludering en trappetrinns- prosess. Min idé er at minoritetsorganisasjoner som den som jeg har involvert i studiet gjør en viktig jobb for å inkludere dem som ellers ikke hadde noen sjanse til å være med andre barn og oppleve mestring og felleskap, med unntak av skole og religiøse arenaer.

Vi har sett hvordan de viktigste «suksessfaktorene» for inkludering er interkulturell kompetanse, engasjement og holdning, oppfatning av ansvar, tilknytting til lokalmiljøet, vilje til å tilpasse aktivitetene og evnen til å bygge relasjoner med familiene. La oss nå prøve å systematisere disse funnene med hjelp av en tabell. I første kolonne har jeg plassert organisasjonene. I andre kolonne ligger faktorene som jeg har knyttet til medvirkning og utbytte. I den tredje kolonnen har jeg lagt de faktorer som er knyttet til deltakelse og

felleskap. Jeg har valgt å legge sammen medvirkning og utbytte fordi medvirkning har med hvordan vi gjør noe, utbytte med hvorfor vi gjør det. Disse to faktorene har med selve aktivitetsinnhold å gjøre. Deltakelse og felleskap er knyttet til strukturen rundt aktivitetene, og ikke selve aktivitetene. Deltakelsen skjer på individ - nivå og har med relasjonen mellom deltakerne og organisasjonen å gjøre. Felleskapet skjer på tvers av individer, og organisasjonen er en tilrettelegger. Alle må bidra, og individene blir en del av noe større.

Organisasjoner	Medvirkning/Utbytte	Deltakelse/Felleskap
1- Idrett	Knyttet til tradisjon, stor vekt på læringsutbytte.	Lite behov av foreldreinvolvering og passiv rekrutteringsstrategi
2- Minoritet/samfunn	Veldig nyttig for samfunnet og veldig preget av tradisjoner og identitet.	Stor grad av oppsøking, lite ansvar hos deltakerne.
3- Kultur	Høy grad av medvirkning, samt. som stort utbytte for deltakerne og samfunnet.	Rekrutterer bredt og skaper felleskapet.
4- Friluftsliv	Stort utbytte for deltakerne og samfunnet, preget av tradisjon og identitet.	Ikke veldig proaktiv i rekruttering, men å skape felleskapet er hovedmål.
5- Idrett	Veldig nyttig for samfunnet og deltakerne, preget av tradisjon.	Flink å tilrettelegge til deltakelse, høygrad av felleskap.
6- Idrett/livssyn	Ikke bevist om samfunnsansvaret, godt forankret i egne tradisjoner.	Ikke oppsøkende i rekruttering, skaper felleskapet.

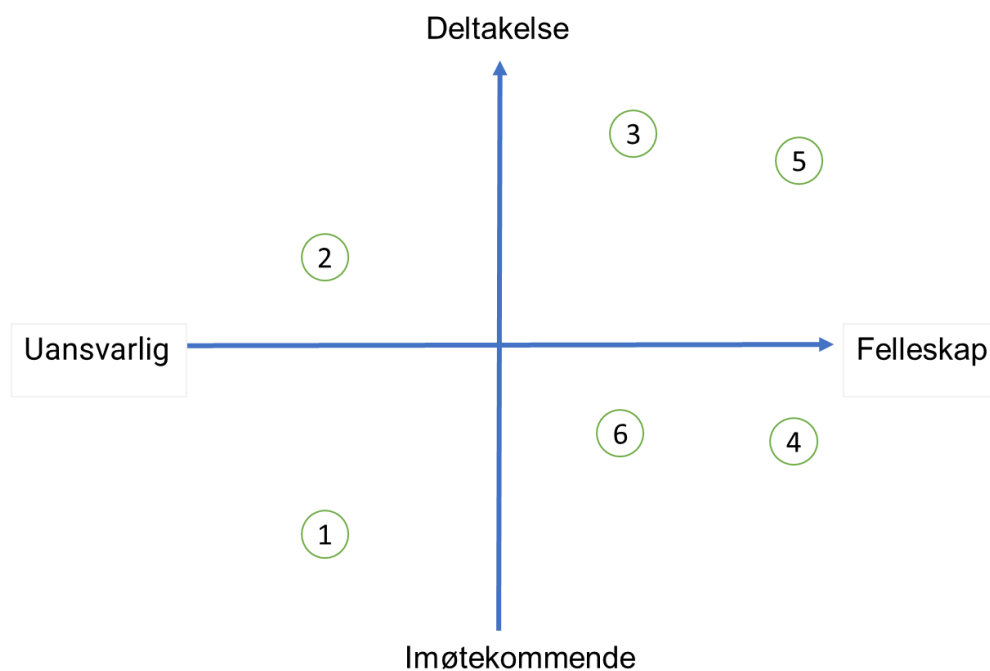
Figur 5 Oppsummering av funnene etter de 4 utfordringene.

Figur 6 Hvordan de forskjellige organisasjonene posisjonerer seg i forhold til medvirkning og utbytte.

I figur nr. 6 har jeg prøvd å representere grafisk mangfold av svar. I denne figuren har jeg også plassert organisasjonene i en firedelt graf for å illustrere alle mine inntrykk.

Medvirkning er plassert i andre enden i forhold til tradisjon og samfunnsutbytte som er det motsatte av læringsutbytte. Selvfølgelig kan organisasjonene ha både sterke tradisjoner og jobbe godt med medvirkning. Barna kan lære noe på aktivitetene samtidig som samfunnet får et utbytte. Her har jeg forsøkt å tenke hva organisasjonene prioriterer. Organisasjonene på høyre siden av streken er veldig opptatte av medvirkning og tar imot innspill fra barn og familier i planleggingen av aktiviteter. Organisasjonene plasserte over streken har som mål å bygge et bedre samfunn, med plass til alle. For eksempel gir organisasjon nr.4 stor plass til medvirkning og barna får mye ansvar i både planlegging og gjennomføringen av turer. Dette innenfor en ramme av sterke identitetssymboler som barna eller foreldre ikke har noen mulighet til å påvirke. Læring- og samfunnsutbytte er veldig viktig for denne organisasjonen selv om samfunnsutbytte er det viktigste målet. Jeg har derfor plassert organisasjon nr.4 i en ganske balansert posisjon, med forbedringspotensial i forhold til inkluderingsarbeid.

Figur 7 Hvordan de forskjellige organisasjonene posisjonerer seg i forhold til deltakelse og felleskap.

I figur nr. 7 har jeg prøvd å gi inntrykk av mangfoldet i svarene. Uten mening av å gi en vurdering, har jeg plassert organisasjonene på en firedelt graf for å klargjøre hvor de befinner seg i forhold til deltakelse og felleskap. Felleskap er på motsatt side av uansvarlig.

Med dette mener jeg at de ikke oppfatter seg som ansvarlige for inkludering. Deltakelse er det motsatte av å være imøtekommende. De som plasseres høyt til høyre er de som klarer seg best med inkludering. De på venstre side føler ikke stort nok samfunnsansvar til å ta tak i problematikken. De som ligger under streken er åpne og imøtekommende, har et tilgjengelig påmeldingskjema, men er ikke oppsøkende i rekruttering av flerkulturelle barn. I denne tabellen er det lagt mest vekt på det som selve organisasjonen prioriterer.

5.4 Oppsummering av funn

Det første funnet er at alle organisasjonene i utgangspunkt er positive til inkludering av flerkulturelle barn og alle kan i større eller mindre grad vise til en intensjon om dette. Selvfølgelig er dette et veldig sammensatt bilde som varierer fra «alle er velkomne» til «vi har bestemt oss for å fjerne alle deltakeravgifter». I utgangspunktet er ingen av deltakerne negative til at det eventuelt iverksettes tiltak for å øke deltakelsen fra barn med innvandrerbakgrunn.

At kommune eller en annen etat skulle ta seg av ansvaret for inkluderingsarbeid er et gjentakende tema. Inntrykket er at de som klarte å gjøre de største endringene og har oppnådd de beste resultatene har gjort det med egne krefter og ved å iverksette lokale initiativ som er basert på engasjementet til ildsjeler og frivillige i nærmiljøet. De lykkes med inkluderingsarbeid fordi de har prioritert dette og eventuelt søkt midler til dette hos kommunen eller Staten.

Et viktig funn er at nivået på inkluderings-innsatsen er proporsjonelt med personlig engasjement fra lederen. Ofte smitter engasjementet over på de andre frivillige. Lederens nærhet til inkluderingstematikken påvirker kulturen i organisasjonen, og ikke minst resultatene.

En annen faktor som påvirker inkluderingsevnen i en organisasjon er troskap til sine egne tradisjoner. Store organisasjoner med nasjonale og internasjonale avdelinger har aktiviteter som er sterkt knyttet til det som er bestemt på et overordnet nivå. Slike organisasjoner har mindre mulighet til å påvirke aktivitetene lokalt.

Organisasjonene har ulik forståelse for å legge til rette for forskjellige former for medvirkning. Graden av involvering av barn og unge varierer fra ingen medvirkning til at barna i stor grad selv velger aktivitetene de skal gjennomføre. Begrunnelsene er også veldig varierende.

En annen observasjon er at deltakelse fra forskjellige sosiale grupper i fritidsaktiviteter avspeiler geografi i kommunedelene, det vil si hvor aktiviteten finner sted, og har dermed ingenting med typen aktivitet å gjøre.

Min refleksjon rundt bruk av statlige eller kommunale midler er at det ikke anses som et virkemiddel av stor betydning for de fleste organisasjoner. Få organisasjoner har søkt om midler til inkludering selv om de er kjent med tilskuddsordningene. Dette sier noe om at inkludering ikke har førsteprioritet hos organisasjoner. Kanskje det vurderes som lite bærekraftig å starte opp et prosjekt som krever mer av organisasjonen enn det tilskuddet dekker.

Ingen av deltakerne pekte på utfordringer knyttet til mobbing ved integrering i gruppen av barn med flerkulturell bakgrunn. Det er ganske stor enighet om at barna finner det lett å bli venner, dersom alle andre forutsetninger er på plass. Noen organisasjoner har en strategi for å sikre at dårlige dynamikker som dannes i skolemiljøet ikke videreføres til fritiden. Dette blir mulig ved å lage grupper på tvers av skoler og klasser.

Alle organisasjonene er bevisste på viktigheten av fritidsaktiviteter for unges opplevelse av felleskap og mestring. Jeg fant mindre bevissthet rundt barnefattigdom hos de som er lokaliserte i en bydel hvor barnefattigdom ikke er en relevant problematikk.

En viktig faktor som sikrer deltakelsen er tilgjengeligheten av informasjon om selve aktivitetene. Mange bruker de vanlige kanalene som hjemmesider og sosiale medier. Noen har etablert et samarbeid med lokale skoler. Ofte er den viktigste kanalen «jungeltelegraf». Det er veldig få organisasjoner som kommuniserer på andre språk i tillegg til norsk.

Selv flerkulturelle barn og deres foresatte burde gjøre en innsats for å bli inkluderte i majoritetssamfunnet. I akkulturasjonsprosess - teorien (Berry, 1997), deler Berry

innvanderne i flere kategorier ut av den strategien de iverksetter for å bli en del av majoritetssamfunnet. Innvanderne som velger «vanlige» fritidsaktiviteter for sine barn ønsker å ta del i denne kulturen som er vanlig i sitt nye land. Dessverre er mangel på sosiale nettverk hos noen foreldre med innvandrerbakgrunn ofte med på å skape dårligere forutsetninger for å støtte barnas deltakelse. Kun to organisasjoner har iverksatt tiltakene som trengs for å gjøre noe med dette. En organisasjon konkluderte med at dugnad, som anses som en bærebjelke i det norske foreningslivet, var det som i størst grad var til hinder for deltakelse fra målgruppen. På bakgrunn av denne observasjonen har organisasjonen lagt til rette for andre former av deltakelse. Ved å involvere flerkulturelle foreldre på andre måter ble det mulig å bygge tillit og øke tilhørighetsfølelsen. For eksempel med temakvelder eller sosiale sammenkomster.

For å redusere utenforskap og inkludere flerkulturelle barn i aktivitetene er det viktig å skape tiltak som treffer og gir resultater.

6 Konklusjoner

Oppgavens problemstilling handler om i hvilken grad et utvalg av frivillige organisasjoner i Stavanger klarer å inkludere barn og unge med minoritetsbakgrunn. Jeg har gjennomført en kvalitativ studie basert på semistrukturerte intervjuer rettet mot 6 forskjellige organisasjoner som er representative i byens mangfoldige aktivitetstilbud for barn og unge. Organisasjonene er aktive i forskjellige kommunedeler. To kommunedeler ble valgt vekk for å utjevne tilgjengelighet og fjerne geografi som hindring for deltakelsen. Funnene ble analyserte med hjelp av en teoretisk ramme som består av Haugs inkluderingsmodell (Haug, 2014) som ble tilpasset fritidsaktiviteter. Modellen var opprinnelig laget for å utforske inkludering på skolen. Bare den delen av modellen som evaluerer skolens innsats til integrering ble brukt. «Organisasjonen» ble lagt til i stedet for «skolen». De fire utfordringene for inkludering som modellen definerer ble brukt for å kategorisere alle de faktorer som påvirker inkludering, både positivt og negativt. Av alle inkluderingsfaktorer som kom frem under intervjuene, ble de med forankring i de teoretiske rammene tatt med i analysen. Studien av Bordieu om klasseskiller knyttet til type aktiviteter (Bourdieu, 1984) var rammen for analysen av utfordring «deltakelse». Metodikken «fritid med bistand» (Midtsundstad et al., 2022) ble tatt i betraktning for å finne de viktigste faktorer som bidrar til økt deltakelse og felleskap. «Felleskapet» som utfordring ble også behandlet ved hjelp av Byram og teorien om interkulturell kompetanse (Byram et al., 2002) som sentralt i inkluderingsarbeid. Flere forskere som Ødegård (Ødegård, 2014) og Enjolras (Enjolras & Strømsnes, 2013) ble siterte for å utforske «felleskapet» som utfordring i inkluderingsarbeidet. «Medvirkning» ble sett i lys av studier fra Erdvik og Ervik (Erdvik & Ervik, 2022) og sosialkapital- teori (Putnam, 2001) har vært til hjelp for å ta opp utfordringen «utbytte».

6.1 Hovedfunn

Jeg skal nå ta en gjennomgang av de viktigste faktorene som, i lys av min undersøkelse, bidrar til at en organisasjon klarer å skape inkluderende fritidsaktiviteter. Det første viktige elementet er sikkert engasjement, og holdningen som de voksne som kommer i kontakt med barn og unge må ha for å få dem til å føle seg velkomne som de er. Dette har jeg konkludert

å være blant de viktigste fellestrekk hos de organisasjonene som skårer høyest på inkludering, uavhengig av kommunedelen og type aktivitet.

Organisasjonene som er tett på lokalsamfunnet og engasjerte i samarbeidet med andre lokale aktører er også de som best klarer å gi plass til alle. Det er ikke størrelsen av organisasjonene i seg selv som er av betydning, men nærheten til sivilsamfunnet og oppfattelsen av å være en del av lokalsamfunnet. Jeg mener at når en organisasjon er inkluderende, så er den det med alle uansett hva er det som gjør at et individ trenger spesielt tilpasning. Det er ikke viktig om det er en fysisk eller psykisk uførhet, eller om det er mangel på kompetanse, nettverk eller ressurser som hindrer deltakelsen. Hvis organisasjonen klarer å være åpen og tilgjengelig, så kommer man til en løsning for inkludering.

Noen kompetanser er en fordel å ha. Når det gjelder inkludering av flerkulturelle barn, så er interkulturell kompetanse en stor fordel. Å klare å bygge et felleskap som gir plass til alle krever at foreldrene er involverte. Å etablere dialog med flerkulturelle foreldre kan være vanskelig, og kjennskap til kulturen til samtalepartner representerer en fordel til inkludering.

Av samme grunn kan det være veldig nyttig å ha aktivitetsledere med flerkulturell bakgrunn i ledergruppen. De kan fungere som brobyggere og forbinde for barna, kan skape tillit hos både store og små, og fungere som en endringsmotor i selve organisasjonen.

En enkel måte å skape endring som øker deltakelsen er å få barn og foreldre til å sette ord på det de trenger, burde vært annerledes eller om det er noe de savner. Medvirkning er en av et effektivt inkluderingsverktøy. For å sette i gang en reell medvirkning, må organisasjonen være villige til å gjøre noen endringer. De må tåle at aktivitetene kan tilpasses for å gi plass til flere. Det kan være vanskelig å være kritisk til egne aktiviteter, men organisasjonene bør klare å tilpasse seg et samfunn i endring.

Overordnede planer har ikke direkte effekt på resultatene av inkluderingsstrategi. Dette tør jeg å konkludere med ut fra mine funn. Hvis organisasjonen selv ikke er villig til å være aktiv med inkludering, så kan ikke en overordnet plan alene klare å iverksette endringer.

Organisasjonene er ikke lovpålagte til å drive med inkluderingsarbeid og de kan føle at det ikke er deres ansvar å jobbe med dette. Bevisstgjøring at hver eneste person derimot kan

gjøre en forskjell og har ansvar for inkludering er en viktigere faktor. Her kan organisasjonene ha en viktig rolle.

Generelt skal inkludering være en innarbeidet tanke om at å inkludere er en del av å leve i et samfunn. Det er ikke behov for lovverket, dedikerte midler, oppskrifter eller overordnede planer. Organisasjonene kan ha en tendens til å problematisere inkluderingsarbeid og tenke at dette krever nye aktiviteter som skal iverksettes. Men egentlig viser min forskning at alle de organisasjonene som klarte å inkludere barn og unge med flerkulturell bakgrunn har ikke gjort noe mer enn å ha en åpen dialog med barn og deres foreldre, og prøver å imøtekomme deres behov. Et godt eksempel er å vurdere mulighetene til å se bort fra den vanlige dugnadsmodellen og finne nye aktiviteter som skal støtte organisasjonene med utgangspunkt i det som foreldrene føler seg trygge på.

I møte med barn er det absolutt avgjørende at aktivitetslederne ser barnet for det det er. Et inkluderende miljø har effekt på alle, både de som «passer inn», men også de som faller utenfor. Inkludering er en holdning og en kultur i organisasjonen, ikke noen verktøy som iverksettes ved behov. I selve planleggingen av aktiviteten skal inkluderingstanken finne sted, i stedet for å tilpasses det eksisterende tilbud gang på gang.

Introduksjonen av kapittel 9A i opplæringsloven (Kunnskapsdepartementet, 2023) fastsetter rettigheten som hver eneste elev har på et godt skolemiljø. Dette er begrunnet i at dårlig miljø resulterer i at elevene lærer mindre. Fritidsaktiviteter krever at barna opplever et godt miljø. En del opplæring følger fritidsaktiviteter, både innenfor sosiale kompetanser og ferdigheter knyttet til selve aktiviteten. Et godt miljø på fritidsarenaer er forutsetningen for opplæring. Noen fritidsaktiviteter vektlegger mest læringsutbytte, andre samfunnsutbytte. Trenere og aktivitetsledere er ikke alltid gitt rollen som inkluderingsagenter, som trengs for å tilrettelegge for et godt miljø for inkludering.

Omtrent alt som jeg har nevnt i min oppgave som viser seg å fungere bra for inkludering, er også nevnt på Mangfoldplakaten (Frivillighet Norge, 2020). Plakaten er et dokument som Frivillighet Norge har gjort tilgjengelig for alle organisasjoner for å gjøre inkluderingsjobben lettere. Utgangspunktet er at frivilligheten skapes av dem som deltar. Større mangfold oppfattes som en mulighet for organisasjonsutvikling. Mangfoldighet i organisasjonen gir

flere ressurser å spille på i form av gjensidig læring. Mangfoldplakaten gir organisasjonene en «oppskrift» for inkludering. Det heter «ville, gjøre, sjekke». Organisasjonene oppfordres til flere grep som for eksempel å reflektere om det er noe i organisasjonskulturer som hemmer mangfoldet. Det oppfordres til å skape møteplasser som inkluderer etniske minoriteter, utvikle nye aktiviteter sammen med minoritetene, øke kunnskap om mangfold og øke mangfoldet i styre eller blant ansatte. Alt dette er i tråd med og bekrefter funnene mine. Da er naturlig å spørre seg hvorfor setter ikke organisasjonene i gang hvis dette er kjent? Kanskje denne «oppskriften» mangler noe? Min konklusjon er at det som mangler er ordet «holdning». I prinsippet er alle ledere som deltok i undersøkelsen enige i at det er lurt å øke mangfoldet og at for å kunne gjøre det må noe endres i selve organisasjonen. Mangel på kunnskap og behov for brobyggere ble nevnt som mulige løsninger. Etter min mening, så er det som skiller organisasjonene som klarer å inkludere fra de som ikke klarer det, selve holdningen hos ledelsen. Holdningen hos ledelsen har stor betydning fordi den klarer å påvirke holdningen hos alle de som jobber i organisasjonen enten de er ansatte eller frivillige.

Hovedfunnene i denne oppgaven er at ikke alle organisasjoner planlegger aktivitetene med tanke på inkludering, og ikke alle klarer å være inkluderende. En rekke forutsetninger må være til stede for å kunne kalle en organisasjon for inkluderende for flerkulturelle barn og unge. Først og fremst må ledelsen ha en viss interesse for tematikken. Det er også ønskelig at ledelsen har et visst nivå av interkulturell kompetanse. I tillegg må organisasjonen være villig til å endre seg selv, sine tradisjoner og vaner. Men kanskje det som er helt avgjørende er selve holdningen hos hver aktivitetsleder i forhold til flerkulturelle medlemmer og deres familier. Man kan si at inkludering er en holdning. Det er på individnivå at hvert eneste barn og unge blir tatt imot, akseptert og sett som en ressurs. Organisasjonene som ønsker å være inkluderende må sikre seg aktivitetsledere som har en inkluderende holdning. Det som er spesielt bra med dette, er at en inkluderende organisasjon tar imot alle barn, ikke bare de flerkulturelle. Fordi det er samme holdning som kreves for å inkludere hvert individ.

6.2 Hvem tjener på inkludering?

Inkludering i fritidsaktiviteter betyr å gi plass til alle uansett forutsetninger. Tilpasning skulle ikke være et enestående tilfelle, men en konstant aktivitet, basert på hvem som deltar og deres utgangspunkt til deltakelse. Åpenhet og holdningen er det som sikrer deltakelse for alle. Om det er et fysisk behov som krever tilpasning av lokalene, eller en psykisk utfordring eller en kulturell trekk som hindrer full deltakelse, så skal responsen være det samme: å igangsette endringer. Inkludering skjer ikke automatisk som følge av en plan eller et lovverk fordi den krever en holdning. Samme holdningen skal deltakerne treffe på alle ledd: når de først kommer i kontakt med organisasjonene, når de bidrar med dugnaden, eller når de tar del på aktivitetene.

Jeg har tidligere nevnt Folkehelsemeldingen (Stortinget, 2023). I meldingen finner frivilligheten, aktiviteter og felleskapet plass i kapittelet om psykisk helse og livskvalitet. Frivillige organisasjoner er sentrale aktører for interessefellesskap og samfunnsdeltakelse. Kulturdirektoratet er nasjonal koordinator for arbeidet med å fremme økt mangfold, inkludering og deltaking i kultursektoren, og har satt i verk flere tiltak for å bygge ned barrierer for deltakelse, blant annet for minoriteter og mennesker med nedsatt funksjonsevne. Her nevnes frivillig innsats i folkehelsearbeidet som et av suksesskriteriene for mer inkludering. Tiltakene burde være universelt innrettede, men virker best for dem som trenger det mest etter proporsjonal universalisme-prinsippet. Man kan konkludere at alle tjener på økt inkludering.

Litteraturliste

- Andersen, P. L. & Bakken, A. (2019). Social class differences in youths' participation in organized sports: What are the mechanisms? *International review for the sociology of sport*, 54(8), 921-937. <https://doi.org/10.1177/1012690218764626>
- Bakken, A. (2022). *Ungdata 2022. Nasjonale resultater*. (NOVA Rapport 5/22, Issue. NOVA, OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmloi/bitstream/handle/11250/3011548/NOVA-rapport-5-2022.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied psychology*, 46(1), 5-68.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction : a social critique of the judgement of taste*. Routledge & Kegan Paul.
- Brandsen T., E. A., Cattacin S., Zimmer A. (2016). Social Innovation: A Sympathetic and Critical Interpretation. I T. Brandsen (Red.), *Social Innovations in the Urban Context* (s. 3-18). Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-21551-8>
- Byram, M., Gribkova, B. & Starkey, H. (2002). *Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching: a practical introduction for teachers*. Language Policy Division, Directorate of School, Out-of-School and Higher Education, Council of Europe.
- Cristoffanini, P. (2004). The Representation of 'the Others' as Strategies of Symbolic Construction. I M. Blasco & J. Gustafsson (Red.), *Intercultural alternatives : critical perspectives on intercultural encounters in theory and practice*. Copenhagen Business School Press.
- Dahl, E., Bergsli, H. & van der Wel, K. A. (2014). *Sosial ulikhet i helse: En norsk kunnskapsoversikt*. Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Det Norske Turisforening. (2019). *Handlingsplan organisasjon Mangfold og inkludering*. I. Det Norske Turisforening,.
- Enjolras, B., Steen-Johnsen, K. & Ødegård, G. (2012). *Deltagelse i frivillige organisasjoner : Forutsetninger og effekter*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Enjolras, B. & Strømsnes, K. (2013). *Frivillighet i Norge : Senterets sluttrapport etter 5 år*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://sivilsamfunn.no/Ressurser/Publikasjoner/Rapporter/2013/2013-001>
- Erdvik, I. B. & Ervik, R. (2022). *Frivillige organisasjoners arbeid for inkludering av barn og unge: Barrierer, virkemidler og samspill med kommunene i inkluderingsarbeidet*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eriksen, T. H. & Sajjad, T. A. (2020). *Kulturforskjeller i praksis : perspektiver på det flerkulturelle Norge* (7. utgave. utg.). Gyldendal.
- Erstad, O. & Smette, I. (2017). *Ungdomsskole og ungdomsliv : læring i skole, hjem og fritid*. Cappelen Damm akademisk.
- Espegren, A., Mjelde, H., Guribye, E., Danielsen, Å. Ø., Staver, A. B. & Eimhjellen, I. (2022). *Innvandrerperspektiv på sivilsamfunnsdeltakelse: Ulike innvandrergruppers opplevelse av barrierer og suksessfaktorer for deltagelse*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fandrem, H. (2011). *Mangfold og mestring i barnehage og skole : migrasjon som risikofaktor og ressurs*. Høyskoleforl.
- Folkehelseloven. (2011). *Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven)* Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>

- Fretheim, K. (2011). Fortolkningens makt og maktens fortolkning. I Fagbokforlaget (Red.), *Forståelsens gyldne øyeblikk* (2. utg., s. [33]-46). Tapir akademisk forl.
- Frivillighet Norge. (2020). *Knekk inkluderingskoden! Inspirasjonsbank for mangfold i frivilligheten*. Hentet 27. Mai fra <https://inkluderingskoden.no/>
- Gadamer, H.-G. & Holm-Hansen, L. (2010). *Sannhet og metode : grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Pax.
- Gausland, T. B. (2018). Et migrasjonsperspektiv på fritidsarenaer. I A. Midtsundstad, K. Kristiansen & D. Ofstad (Red.), *Fritid sammen med andre : tilrettelagte fritidstjenester i endring*. Fagbokforl.
- Haug, P. (2012). Har vi ein skule for alle? I T. Barow & D. Östlund (Red.), *Bildning för alla! en pedagogisk utmaning* (s. 85-94). University Press.
- Haug, P. (2014). Er inkludering i skulen gjennomførleg?. I S. Germeten (Red.), *De utenfor : forskning om spesialpedagogikk og spesialundervisning*. Fagbokforl.
- Haug, P. & Bachmann, K. (2007). Mangfold, individ og fellesskap. I J. Møller & L. Sundli (Red.), *Læringsplakaten : skolens samfunnskontrakt* (s. 63-85). Høyskoleforl.
- Helsedirektoratet. (2021, 20. oktober). *Sektorrapport om folkehelse 2021*. Hentet 29. april fra <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/sektorrapport-om-folkehelse>
- Hyggen, C., Brattbakk, I. & Borgeraas, E. (2018). *Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier. En kunnskapsoppsummering*. Oslo Metropolitan University - OsloMet: NOVA.
- IMDI. (2021). *Indikatorer for integrering 2021*. <https://www.imdi.no/contentassets/03d9d7b5995943de8010f8182e4c2a91/indikatorer-for-integrering-2021.pdf>
- IMDI. (2022). *Integreringen i Stavanger kommune*. Hentet 02.12.2022 fra <https://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/K1103>
- Integrering og mangfold-direktoratet. (2023). *Tilskudd til integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjoner*. Hentet 02.2023 fra <https://www.imdi.no/tilskudd/tilskudd-til-integreringsarbeid-i-regi-av-frivillige-organisasjoner/>
- Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Nordø, Å. D., Sletten, M. A. & Arnesen, D. (2021). *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Betydningen av sosioøkonomiske ressurser, geografi og landbakgrunn.
- Kerstin, G., Claes, N. & Gunnlaugur, M. (2012). Inclusive education in Sweden – past, present and future issues. I T. Barow & D. Östlund (Red.), *Bildning för alla! en pedagogisk utmaning* (s. 161,174).
- Kultur- og likestillingsdepartementet. (2007). *Frivillighetsregisterloven*. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-06-29-88>
- Kunnskapsdepartementet. (2023). *Opplæringslova – oppl (LOV-1998-07-17-61)*. <https://lovdata.no/nav/lov/2022-06-17-68>
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg. utg.). Gyldendal akademisk.
- Mahoney, J. L., Eccles, J. S. & Larson, R. W. (2004). Processes of adjustment in organized out-of-school activities: Opportunities and risks. *New Directions for Youth Development*, 2004(101), 115-144. <https://doi.org/10.1002/yd.74>
- Midtsundstad, A., Kristiansen, K. & Ofstad, D. (2018). *Fritid sammen med andre : tilrettelagte fritidstjenester i endring*. Fagbokforl.
- Midtsundstad, A., Midtsundstad, J. H. & Nasjonal kompetansetjeneste for barn og unge med, f. (2022). *Fritid med bistand : en metode for å støtte sosial inkludering* (2. utgave. utg.). Fagbokforlaget.

- Myrli, T. R. & Mehus, I. (2016). Ulikhet i rekruttering og frafall i den organiserte idretten i Trondheim. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 15(1).
- Normann, T. M. & Epland, J. (2022). *Fremdeles 115 000 barn med vedvarende lavinntekt i 2020*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger/artikler/fremdeles-115-000-barn-med-vedvarende-lavinntekt-i-2020?msclkid=c187ec20d09111ec8c6efb508dde730c>
- Putnam, R. D. (2001). *Bowling alone : the collapse and revival of american community*. Simon & Schuster.
- Regjeringen. (2021). *Sterkere tilbake – En mer inkluderende idrett*. Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/regjeringens-idrettsstrategi--sterkere-tilbake--en-mer-inkluderende-idrett/id2870227/>
- Regjeringen. (2022). *Fritidserklæringen*. https://www.regjeringen.no/contentassets/547fc860cfc1403d97e842a61024dc48/fritidserklaeringen_2022_uu.pdf
- Rysst, M. (2021). Skal du på Klubben?: Sosial inkludering og ekskludering blant barn på et multi-etnisk sted i Oslo. *BARN - Forskning om barn og barndom i Norden*, 29(2). <https://doi.org/10.5324/barn.v29i2.4190>
- Skogen, J. C., Smith, O. R. F., Aarø, L. E., Siqveland, J. & Øverland, S. (2018). *Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt*. Folkehelseinstituttet. https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2018/barn_og_unge_psykiske_helse_forebyggende.pdf
- Statistisk sentralbyrå. (2022). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*. Hentet 29.11.2022 fra <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre>
- Stavanger kommune. (2018). *Levekårsundersøkelsen 2018*. Hentet 12.12.2022 fra <https://public.tableau.com/app/profile/stavanger.statistikken/viz/Levekrunderskelsen2018/Innhold>
- Stavanger kommune. (2023). *Fritid for alle i Stavanger*. Hentet 02.02.2023 fra <https://www.stavanger.kommune.no/kultur-og-fritid/ungdom-og-fritid2/fritid-for-alle/>
- Stortinget. (2023). *Folkehelsemeldinga — Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar*. H.-o. omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-15-20222023/id2969572/?ch=1>
- Sørensen, E. & Torfing, J. (2015). New Frontiers in Social Innovation Research. I A. Nicholls (Red.), *New Frontiers in Social Innovation Research* (s. 145 - 169). Palgrave Macmillan UK : Imprint: Palgrave Macmillan.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (3. utg. utg.). Fagbokforl.
- Ungdatasenteret & KORUS Stavanger. (2022). *Ungdtata* (Ungdata, Issue. Velferdsforskningsinstituttet NOVA. <https://www.ungdata.no/>
- Walseth, K. (2004). En problematisering av idretten som arena for integrasjon av etniske minoriteter. www.idrottsforum.org. <https://idrottsforum.org/articles/walseth/walseth.html>
- Walseth, K. (2006). Sport and Belonging. *International review for the sociology of sport*, 41(3-4), 447-464. <https://doi.org/10.1177/1012690207079510>
- Wollebæk, D., Selle, P. & Lorentzen, H. (2000). *Frivillig innsats*. Fagbokforl.
- Ødegård, G. (2006). *Fritid med mening : statlig støttepolitikk for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner : utredning fra et offentlig utvalg oppnevnt ved kongelig*

- resolusjon 9. september 2005 : avgitt til Barne- og likestillingsdepartementet 29. juni 2006 (Bd. NOU 2006:13). Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.*
- Ødegård, G. (2010). *Foreningsliv i et flerkulturelt lokalsamfunn* (Frivillighet i Norge : Senterets sluttrapport etter 5 år, Issue.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/foreningsliv-i-et-flerkulturelt-lokalsam/id623393/>
- Ødegård, G. (2014). *Fellesskap og forskjellighet : integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn*. Abstrakt forl.
-

Vedlegg

Vedlegg1. Intervjuguide

- 1- Beskriv og vurder i hvilken grad deres tilbud tilsvarer disse utfordringer: felleskap, deltakelse, medvirkning og utbytte.
- 2- Er organisasjonen mangfoldige i deltakelsen? Har dere et estimat av i hvilken prosent er barna flerkulturelle?
- 3- Hva er de utfordringer dere møter ved å inkludere flerkulturelle barn og samtidig fremme de andre formålene?
- 4- Hva mener du er hoved utfordringene ved at flerkulturelle barn deltar mindre i deres fritidsaktiviteter?
- 5- Hva er ditt forslag for å øke inkludering i deres organisasjon?

Vedlegg 2. Informasjon til deltakerne

Vil du delta i forskningsprosjektet:

«Inkluderende fritidstilbud i en mangfoldig by. En kvalitativ studie i Stavanger kommune.»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å forske hvordan frivillige lag og organisasjoner i Stavanger kommune kan ta hensyn til mangfold når de planlegger fritidsaktiviteter for barn og unge. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I Norge er organiserte aktiviteter for barn og unge ofte i regi av frivillige lag og organisasjoner som for eksempel idrettslag, musikkorps, speider og religiøse foreninger (Ødegård, 2006). Barn med minoritetsbakgrunn deltar i mindre grad i organiserte fritidsaktivitet. Dette er kjent fra flere forskinger. Mange frivillige organisasjoner jobber spesifikk med inkludering og skaper særskilte aktiviteter for barn og unge med flerkulturell bakgrunn.

Gjennom denne henvendelsen skal jeg definere hva fritidsaktiviteter i regi av frivillig lag og organisasjoner er, og hva forskning sier om dette tema. Med direkte involvering av arrangørene av fritidsaktiviteter skal jeg avdekke hvilke faktorer som kjennetegner inkludering og hvordan de kan tilpasses fritidsaktiviteter. Tilnærmingen til dette arbeidet er ikke om hvordan vi kan endre tilstanden ved å jobbe mot flerkulturelle barnefamilier, men snarere hvordan vi kan tilrettelegge til deltakelsen ved å skape aktivitetene som gir plass til alle.

Jeg ville gjerne høre din mening om dette temaet fordi din organisasjon representerer en av de 5 kategorier av fritidsaktiviteters arrangører som jeg har identifisert. Disse er idrett, friluftsliv, kulturaktiviteter, livsynorganisasjoner og samfunnsengasjert organisasjon.

Svarene dine skal jeg bruke for å skrive min masteroppgave hos Master i interkulturelt arbeid hos VID vitenskapelig høyskole. VID vitenskapelig høyskole er ansvarlig for prosjektet.

Jeg har valgt å bruke en kvalitativ forskningsmetodikk. Først skal jeg stille deg noen få spørsmål i et intervju. Målet er at samtalen skal føre til refleksjonene hos begge parter og kanskje noen innspill til hvordan man kan skape mer inkluderende fritidsaktiviteter. Jeg skal ikke gjøre opptak av våre møter. Alt samlet informasjon skal slettes i mai 2023.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Ditt navn og personlig data skal ikke opplyses i selve skriftlig oppgave, kun din stilling.

Prosjektet vil etter planen avsluttes i mai 2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger anonymiseres.

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra VID har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Kontaktinformasjon til veileder ved V.I.D.:

Stian Sørli Eriksen - førsteamanuensis, studieleder Fakultet for teologi, diakoni og ledelsesfag

stian.eriksen@vid.no telefon +47 957 32 429

Personvernombud ved VID:

Nancy Yue Liu personvernombud@vid.no

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med meg.

Med vennlig hilsen

Martine Bolognini

Vedlegg 3. Godkjent søknad NSD

[Meldeskjema](#) / [Inkluderende fritidstilbud i en mangfoldig by. En kvalitativ studie i Stav...](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer	Vurderingstype	Dato
452361	Standard	14.04.2023

Prosjekttittel

Inkluderende fritidstilbud i en mangfoldig by. En kvalitativ studie i Stavanger kommune.

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høgskole / Fakultet for teologi, diakoni og ledelsesfag / Fakultet for teologi, diakoni og ledelsesfag Stavanger

Prosjektansvarlig

Stian Sørli Eriksen

Student

Martine Bolognini

Prosjektperiode

01.08.2022 - 31.05.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 31.05.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

Du har oppdatert meldeskjema. Vi kan ikke se at det er gjort noen endringer i meldeskjemaet eller vedlegg som har innvirkning på vår vurdering av hvordan personopplysninger behandles i prosjektet.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til videre med prosjektet!